

KOSOVO

JUGOSLAVIJA

Biblioteka TURISTIČKI VODIČI
2

Dr Musa Gaši — Mr Nikola Ujkaj
KOSOVO

Izdaje:
Turistički savez Kosova
Priština

Za izdavača:
Smajo Jusufi

Redakcija,
oprema i snimci:
Turistička štampa — Beograd

Urednik:
Nikola Korbutovski

Ideja za naslovnu stranu:

Hilmija Čatović

Izrada naslovne strane:

Miloš Bukinac

Korektura:

Ljubica Ristić

Štampa:
»Novi dani«, Beograd
1973.

Dr Musa Gaši
Mr Nikola Ujkaj

KOSOVO

TURISTIČKI VODIČ

DRUGO, DOPUNJENO IZDANJE

Turistički savez Kosova
Priština
1973.

Socijalistička Autonomna Pokrajina Kosovo nalazi se u južnom delu Jugoslavije, u sastavu Socijalističke Republike Srbije. Zauzima prostor od 10.887 km² a na njenoj teritoriji živi oko 1.300.000 stanovnika (Albanaca oko 73,7%, Srba 18,3%, Crnogoraca 2,5%, Turaka 1,0%, Roma 1,2% i ostalih 3,3%). Kosovo u ustavno-pravnom pogledu predstavlja Socijalističku Autonomnu Pokrajinu nastalu 1945. godine, kao logičnu posledicu politike nacionalne ravnopravnosti u Jugoslaviji. Ona predstavlja veoma interesantnu i kompleksnu turističku regiju u kontinentalnom delu Jugoslavije, koja zbog obilja prirodnih lepota, kulturno-istorijskih znamenitosti i kontrasta u arhitekturi privlači pažnju stranih i domaćih turista.

Zbog svog povoljnog geografsko-saobraćajnog položaja, područje Kosova predstavlja raskrnicu saobraćajnica prema Jadranskom i Egejskom moru, kao i prema unutrašnjosti Balkanskog poluostrva. Povoljan turističko-saobraćajni položaj uslovljen je postojećim vezama preko rečnih klisura Ibra, Lepenca i Belog Drima, kao i preko Rugovske klisure, Prepolca i Končuljske klisure. Preko pomenutih klisura, Kosovo je uda-

ljeno od Jadranskog mora svega 208 km (Prizren-Medovski zaliv), odnosno 270 km od crnogorskog primorja, od Egejskog mora 360 km (Priština — Solun), od Beograda 365 km (Priština — Beograd) i od Niša do Prištine 136 km. Stoga putovanje automobilom ili železnicom od Prištine (glavni grad Kosova) ne traje duže od 5 do 6 časova, dok se avionom od Beograda stiže za jedan čas. Najznačajnije saobraćajnice, koje povezuju ovo područje sa glavnim turističkim pravcima, jesu Beograd — Titograd — Prevoz — Čakor — Peć — Prizren — Skopje — Solun — Atina (automobilska); Niš — Prokuplje — Priština — Peć (železnička i automobilska veza); Niš — Leskovac — Bujanovac — Gnjilane — Priština (automobilska veza). Ovo područje je uključeno i u vazdušnu saobraćajnu mrežu na relaciji Beograd — Priština.

Kulturno-istorijski spomenici Kosova

Burna istorijska prošlost ovog kraja ostavila je mnogo kulturno-istorijskih spomenika iz doba neolita, Ilira i Rimljana, preko srednjeg veka, do najnovijeg doba. Područje Kosova bilo je naseljeno još u IV milenijumu pre nove ere. O tome govore mnogobrojni ostaci keramike, plastike, oruđa i oružja. Mnogi tragovi života ljudi u ovom kraju datiraju još iz neolita i metalnog doba. Starijem neolitu pripada raznolika slikana keramika, fragmenti žrtvenika, plastike i koštanih oruđa, a mladem — tragovi keramike, žrtvenika i zoomorfnog posuda. Veći broj primeraka plastike iz pomenutog doba pronađen je u blizini Kosovske Mitrovice i Prištine, a izložen u Gradskom muzeju Kosovske Mitrovice i Pokrajinskom muzeju u Prištini.

Iz bronzanog doba pronađeni su tragovi kod Suve Reke (18 km od Prizrena) i Samodreže (kod Vučitrna). Pre rimskih osvajanja, na teritoriji Kosova živelo je ilirsko pleme Dardani. Jedno od njegovih naselja — Theranda, po pretpostavci, nalazilo se između Suve Reke i Prizrena.

U I i II veku pre nove ere, na Balkansko poluostrvo prodiru Rimljani, šireći svoju vlast i kulturu na područje Kosova. Jedno od najlepših naselja iz toga doba bila je ULPIANA SPLENDIDISSIMA (kod Prištine), koju je vizantijski car Justinijan obnovio i nazvao IUSTINIANA SECUNDA. Ovde su otkriveni ostaci naselja, temelji građevina, zlatni i srebrni nakit, statue, komadi posuda i dr. iz II veka. Jedan broj ovih predmeta izložen je u Pokrajinskom muzeju u Prištini. Iz antičkog doba, osim ULPIANE, poznat je bio i MUNICIPIUM u Sočanici, kod Ibarske Slatine (Ibarska klisura), iz II i III veka. Smatra se da je ovo naselje bilo jedno od privrednih i saobraćajnih centara Kopaonika (MONTE ARGENTARIUM), gde se vadilo olovo i srebro.

Posebnu turističku privlačnost Kosova predstavljaju ostaci materijalne kulture iz srednjeg veka: manastiri i crkve, džamije, turbeta i hamami, šadrvani i mostovi, stari konaci i kule paša i begova, sa bogatim tavanicama u duborezu i cvetnim baštama. Među njima se posebno izdvajaju po vrednosti GRACANICA (iz 1321. godine), BOGORODICA LJEVIŠKA (iz 1307.), PEČKA PATRIJARŠIJA (iz 1230.), DEČANI (iz 1327.), CARSKA

DŽAMIJA u Prištini (iz 1461.), SINAN-PAŠINA DŽAMIJA u Prizrenu (iz 1561.), HADUM-DŽAMIJA u Đakovici (iz 1590.), BAJRAKLI DŽAMIJA (iz XVI veka), MEHMED-PASIN HAMAM u Prizrenu (iz XVI veka), GRADSKI HAMAM u Vučitrnu (iz XVII veka), MURATOVO i GAZIMESTAN TURBE (iz 1389. i 1448. godine), a od starih kuća EMINDŽIKOVA KUĆA u Prištini, TAHIR-BEGOV KONAK u Peći i BEGOV KONAK u Đakovici. Mnogobrojni predmeti iz raznih epoha sakupljeni su i izloženi u MUZEJU KOSOVA u Prištini, koji ima arheološko, etnološko i prirodnačko odeljenje, u GRADSKOM MUZEJU Kosovske Mitrovice, zatim u SINAN-PAŠINOJ DŽAMIJI u Prizrenu, izložene su zbirke starih rukopisa na turskom i arapskom jeziku, a u GRAČANICI I DEČANIMA postoje manastirske riznice iz srednjeg veka, dok se u MUZEJU NOB-a u Peći nalaze eksponati iz narodnooslobodilačke borbe stanovnika ovog kraja.

Može se smatrati da Kosovo prosečno na svakom desetom kilometru ima po jedan istorijski spomenik. Po svom istorijsko-umetničkom značaju, mnogi spomenici mogu da se uvrste u riznicu svetske kulture: MANASTIR GRAČANICA, PEČKA PATRIJARŠIJA, MANASTIR DEČANI, BOGORODICA LJEVIŠKA, CARSKA DŽAMIJA u Prištini, SINAN-PAŠINA DŽAMIJA u Prizrenu, HADUM-DŽAMIJA u Đakovici, MEHMED-PASIN HAMAM u Prizrenu, MURATOVO TURBE i dr. U riznicama manastira čuva se preko tri stotine rukopisa i štampanih knjiga koje datiraju od XIII do XVII veka, više od sto ikona i metalnih predmeta koji imaju visoku umetničku vrednost, biblioteka i zbirke islamskih rukopisnih i štampanih knjiga. U Prizrenu se nalazi primerek Korana, napisan 1312. godine. Kopije izvesnih fresaka kosovskih manastira ukrašavaju zidove enterijera palate Organizacije Ujedinjenih Nacija, a druge na izlozima privlače naročitu pažnju umetničkog i kulturnog sveta.

Srednjovekovni gradovi: Novo Brdo, Zvečan, Dušanov grad iznad Prizrena i drugi, predstavljaju posebne kuriozitetne ovog područja. Prizren, grad sa najočuvanijim srednjovekovnim urbanističkim celinama na Kosovu, zaista predstavlja pravu atrakciju, jer spada među najlepše stare gradove u zemlji.

Područje Kosova predstavlja i pravi etnički mozaik, jer tu žive Albanci, Srbi, Crnogorci i Turci. To je specifičan ambijent Jugoslavije u pogledu etnoloških i folklornih elemenata (nošnja, igre, pesme i običaji). Na ovom području postoji 29 vrsta raznih starinskih nošnji pomenutih etničkih grupa. One su uglavnom proizvod domaće radinosti. Bogatstvo mašte i invencije u stvaranju motiva u nošnjama, odlikuje se naročito u detaljima na prslucima, dolamama, čakširama, kašama i mintanima, koje su utkali terzije i domaće. Osobitu pažnju privlači albanska nošnja iz Rugova, Drenice, Laba i Hasa, a od srpskih iz Podgora, Sirinica, Morave i Kolašina. Šarenilo i bogatstvo nošnji naroda Kosova je naročito uočljivo za vreme pijačnih dana u gradovima i prilikom raznih svetkovina u selima. Narodni melos i igre naroda Kosova, sa dinamičnom i ritmičnom muzikom, predstavljaju pravo bogatstvo u folklornoj muzici Jugoslavije, a specifičnu atrakciju u turističkim priredbama. Stvaranju specifičnosti u muzici doprineli su narodni instrumenti karakteristični za ovaj kraj (frula, kaval, gusle, čiftelija, šarkija, tarabuka, goč, def i dr.). Narodni melos, koji je stvaran vekovima u izvornim uslovima ili pod uticajem Orijenta, predstavlja specifičnu narodnu muziku koja

uživa potrebnu reputaciju u kulturnim krugovima i afirmaciju u kulturnim manifestacijama. Od narodnih igara najpoznatije su rugovske, koje su dobile jednu od prvih nagrada u Langolenu, u Engleskoj, na međunarodnom folklornom festivalu 1966. godine. Ansambli »Šota« postao je poznat u Jugoslaviji i inostranstvu izvođenjem pesama i igara iz ovog kraja.

Posebno etnografsko bogatstvo naroda Kosova predstavljeno je zanatstvom, koje je naročito bilo razvijeno na ovom području u XVIII i XIX veku. Proizvodi zanatlija sa Kosova izvozili su se u mnoge krajeve Balkanskog poluostrva. Čuvene su bile kujundžije iz Prizrena, Peći i Đakovice, puškari, nožari, tabaci iz Prizrena, grnčari i vezilje iz Prizrena i Gnjilana, dok se kazandžije, duboresci, čibukčije, terzije i tkalje i danas mogu videti na Kosovu. Skoro u svim gradovima Kosova turisti mogu da vide zanatlije kako u dućanima, u orijentalnom ambijentu, izrađuju proizvode koje prodaju turistima i domaćim potrošačima. Pod takvim uslovima rade krojači narodnih odela, lončari, užari, sedlari, zlatari, papudžije i drugi. Danas su posebno poznati radovi u srebru i zlatu, maštovitih kujundžija i zlatara iz ovih krajeva, koji se prodaju u čitavoj Jugoslaviji, dok se u zanatskim radnjama i na pijacama Kosova prodaju mnogi predmeti izrađeni od vune, pamuka, svile, kopolje, zemlje, drveta, kože i dr., kao što su: sudovi i kašike od drveta, čilimi, albansko keče i nošnja, razni detalji muške i ženske odeće, marame, sandale, nanule, lonci, tanjiri, noževi, muzički instrumenti i drugo.

Područje Kosova, kao kraj izvornog folkloru, pogodno je za priređivanje folklornih priredaba. Pojedine kulturne manifestacije postale su tradicionalne, jer za folklorno bogatstvo ovoga područja postoji veliko interesovanje u zemlji i inostranstvu. Pesme i igre naroda Kosova (rugovska igra »Borba za devojkju«, stare gradske pesme i dr.) pobuđuju veliko interesovanje kod publike. U toku godine, na Kosovu se održavaju sledeće kulturno-umetničke priredbe, koje od aprila do kraja oktobra privlače pažnju turista:

- Festival amaterskih pozorišta Kosova od 19. do 30. aprila: u Kosovskoj Mitrovici, Đakovici, Prizrenu, Uroševcu i Gnjilanu;
- Zonska smotra amaterskih pozorišnih društava u Peći od 16. do 18. maja;
- Muzički akordi Kosova (zabava, narodna i dečja muzika) u Prištini 24. i 25. maja;
- Festival muzičkih društava Kosova, u Kosovskoj Mitrovici, od 20. do 22. juna;
- Smotra folkloru Kosova, u Gnjilanu od 6. do 7. juna;
- »Večeri bratstva« — susret najboljih amaterskih pozorišta Jugoslavije, u Prizrenu, od 10. do 17. oktobra;
- »Metohijske noći«, u Peći, od 19. do 20. avgusta.

Prirodne zanimljivosti Kosova

Morfološke osobine predstavljaju važnu turističku vrednost ovog područja, zato što se u jednom relativno malom

geografskom prostoru objedinjuju različite kategorije reljefa po nadmorskoj visini, morfološkoj strukturi i oblicima.

Oblast visokih planina na Kosovu čine Šara, Prokletije i Kopaonik, koje oivičavaju Kosovsku i Metohijsku kotlinu sa zapada, juga i severa. Šara i Prokletije predstavljaju najviše planine u SR Srbiji (Đeravica 2.656 m na Prokletijama i Bistra 2.640 m na Šari). Obiluju glacijalnim, kraškim i fluvijalnim oblicima, koji predstavljaju posebne turističke atrakтивности. U geološkoj prošlosti, sa Šare i Prokletija spuštali su se lednici do Metohijske kotline, u čijim su valovima reke usekle svoje veličanstvene klisure koje predstavljaju prave prirodne retkosti. Morfološka raščlanjenost Šare i Prokletija bila je od značaja za stvaranje raznovrsnog pejzaža. Duboke klisure Prokletija — Rugovska, klisura Dečanske Bistrice, Sušička klisura, izvor Belog Drima, kanjon reke Miruše i epigenija Belog Drima kod Švanjskog mosta, blizu Đakovice, predstavljaju posebne turističke vrednosti metohijskog područja. Kraški oblici su izraziti na Prokletijama. Radavačka pećina predstavlja u tom smislu najatraktivniji kraški oblik na Kosovu.

Na severnoj i severoistočnoj strani Kosova, prostire se Kopaonik, čija se najveća visina nalazi na teritoriji Kosova (Pančičev vrh, 2.017 m). Na kopaoničkim planinama zapažaju se oblici terciarnog vulkanizma, a oko Kosova se javljaju stari vulkanski krateri, kao Zvečan iznad Kosovske Mitrovice i Veletin, istočno od Prištine.

Iznad visine od 1.700 metara, na Šari i Prokletijama, na dnu većih cirkova prostiru se živopisna lednička jezera: na Šari — Livadičko, Belo, Crno, Jažimačko i Mickovo jezero, a na Prokletijama — grupa Đeravičkih jezera, čije se vode prelivaju u raznim bojama. Među njima su najveća: Crveno, Crno, Bezdansko, Veliko i Malo jezero.

Planine Šara i Prokletije obiluju idealnim terenima za zimske sportove i planinarenje. Prema ocenama stručnjaka, konfiguracija terena na severnim padinama Šare (strmine i terenski oblici) zadovoljavaju uslove za upražnjavanje mnogih zimskih disciplina i priređivanje zimsko-sportskih manifestacija. U tom smislu na Šari se izdvaja područje Brezovice, koje obiluje terenima za zimske sportove. Protežu se na visinskim razlikama između 1600 i 2500 metara. Sama Brezovica nalazi se na putu Prizren — Skopje, na visini od 940 metara, a smučarski tereni su iznad 1500 metara. Od planinskih mesta, Brezovica i Dečani su postali turistički centri Šare i Prokletija. Dečani su afirmisani kao rekreativno turističko mesto prokletijskog regiona, čiju privlačnost i vrednost povećava manastir Visoki Dečani.

Posebnu turističku zanimljivost pomenutih planina predstavljaju duboke klisure reka, u prvom redu Rugovska klisura, nastala udublivanjem korita Pečke Bistrice, duga 25 km. Svojim vertikalnim liticama, rečne strane se vertikalno uzdižu do 800 metara, gde je klisura divlja i usečena duboko u masiv Prokletija. Spada u red najdubljih kanjona Evrope.

Pored Rugovske klisure, Prokletije preseca i divlja Dečanska klisura. Dečanska Bistrica, duga 40 kilometara usekla je ovde duboko svoje korito. U ovoj klisuri se nalazi desetak isposnica nekadašnjih dečanskih kaludera. Na izlazu iz klisure smešten je manastir Visoki Dečani.

Lepenac je takođe usekao svoju divnu klisuru između Kačanika i Đeneral-Jankovića, kojom se Kosovo povezuje sa Makedonijom, a na severu je Ibar stvorio veličanstvenu klisuru od Kosovske Mitrovice do Ušća, kojom se Kosovo povezuje sa severnim krajevima Jugoslavije.

Ovde treba pomenuti i interesantnu pojavu epigenije Belog Drima, kod Švanjskog mosta, naročito u njenom donjem toku. Ovde je reka usekla korito u krečnjačku površ Koznika (dužine 7 km), gde je otkriveno 11 vodopada i isto toliko manjih jezera, sa pećinskim kanalima i pećinama gde su čak pronađene i izvesne srednjovekovne freske. Ovaj kanjon nalazi se 22 kilometra istočno od Dečana, a 3 od železničke pruge Klina — Prizren.

Na pravcu od Prizrena, saobraćajnicom prema Brezovici, prostire se veličanstvena Duvska klisura, koju je stvorila Prizrenska Bistrica usecanjem u krečnjačkim slojevima.

Posebno interesantan morfološki oblik ima kanjon reke Miruše, leve pritoke Belog Drima, naročito u njenom donjem toku. Ovde je reka usekla korito u krečnjačku površ Koznika (dužine 7 km), gde je otkriveno 11 vodopada i isto toliko manjih jezera, sa pećinskim kanalima i pećinama gde su čak pronađene i izvesne srednjovekovne freske. Ovaj kanjon nalazi se 22 kilometra istočno od Dečana, a 3 od železničke pruge Klina — Prizren.

KLIMATSKI USLOVI

Područje Kosova pripada umereno-kontinentalnom tipu klimata. Međutim, različita nadmorska visina terena Kosova uslovlila je stvaranje izvesnih temperaturnih razlika. Kosovska potolina ima prosečnu nadmorsku visinu od 550, a Metohijska 330 metara. Kosovo ima kontinentalniju klimu od Metohije. Peć i Prizren imaju višu srednju godišnju temperaturu nego Priština i Kosovska Mitrovica za 1,2°C, naročito u toku prolećnih meseci. U toku marta, aprila i maja, u Peći i Prizrenu srednje mesečne temperature iznose 6,5°, 11,8°, 15,1°, a u Prištini i Kosovskoj Mitrovici 4,0°, 10,4° i 14,2°. U toku cele godine, veće temperaturne vrednosti se pokazuju u Prizrenu, što ukazuje na uticaj jadranske klime, koja prodire uz dolinu Belog Drima. U letnjim mesecima, srednje temperaturne vrednosti za gradove Kosova iznose 19,5°—20,6°C. U toku godine, Priština i Kosovska Mitrovica imaju prosečno po 100 dana sa temperaturama iznad 18°C, a Peć i Prizren po 124. Jesenji meseci imaju prednost u odnosu na prolećne, iz razloga što podneblje Kosova karakterišu duge i blage jeseni, sa prosečnim temperaturama višim za 2,5°C nego u aprilu. To ukazuje na povoljnost produženja turističke sezone na jesenje meseci. U toku jeseni, na Kosovu je najmanja količina padavina.

U planinskim područjima Kosova, na Šari i Prokletijama, zbog veće nadmorske visine vlada planinska klima, sa osobenostima koje karakterišu planinska mesta. Brezovica i sportski tereni oko nje, zatim Bjeluha, Boge, Kućište i Slane Poljane, na Prokletijama, pokriveni su snegom pet meseci u toku godine (od kraja novembra do polovine maja), tako da snežni period traje duže nego na Slovenačkim Alpima. Snega ima najviše u periodu od novembra do februara, i to suvog, pogodnog za smučanje, čija debljina oko Stojkove kuće (na Šari) iznosi od 2 do 3 metra. U zoni Brezovice, na visini od 1.000 metara, letnji period je takođe veoma prijatan za odmor i rekreaciju.

U najveće reke Kosova ubrajaju se: Ibar, Beli Drim i Sitnica. Pogodne su za razvoj sportova i bogate ribom. Beli Drim ima veličanstven izvor sa vodopadom, a nizvodno ima miran tok i bogat je ribom (jegulja i klen). Njegov tok kod Švanjskog mosta (kod Đakovice) i Našeca (kod Prizrena) pogodan je za kupanje, te su na ovim mestima izgrađena kupališta. Pečka i Dečanska Bistrica, osim lepih klisura bogate su i ribom naročito pastrmkom — potočarom.

Sitnica je ravničarska reka Kosova, koja se uliva kod Kosovske Mitrovice u Ibar. U gornji tok Sitnice uliva se jednim krakom reka Nerodimka, a drugim krakom u Lepenac, odnosno Vardar. Tako ona odvaja svoje vode u dva mora: Crno i Egejsko. Bifurkacija Nerodimke predstavlja jedinstven prirodni fenomen u Evropi. Budući da je teren oko Sitnice podvodan i delimično barski, njene vode su bogate ribom (šaran i som). Ibar je do Kosovske Mitrovice usekao klisuru u gornjem toku, gde mu je korito uzano i duboko. Kod Kosovske Mitrovice laktasto se uvija prema severu, usecajući drugi deo klisure. Pogodan je za razvoj sportova na vodi, a bogat je i ribom (klen, belica, šaran).

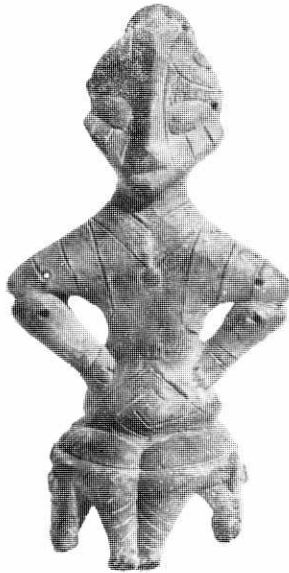
Od većih hidrografskih objekata treba pomenuti veštačko Batlavsko jezero, nastalo izgradnjom brane na reci Batlavi, pritoci Laba. Nalazi se na oko 25 km severoistočno od Prištine. Površina jezera iznosi oko 2 km², dužina 6,5 km, a širina oko 300 m. Jezero je opkoljeno pobrđem, pošumljeno i bogato divljači. Vode Batlavskog jezera su poribljene (primerci štuke mogu dostići težinu do 12 kg). Ovde se namnožila i kalifornijska pastrmka. Batlavsko jezero je pogodno za turizam, jer se nalazi 8 km udaljeno od puta Priština — Niš.

LOVNE MOGUĆNOSTI

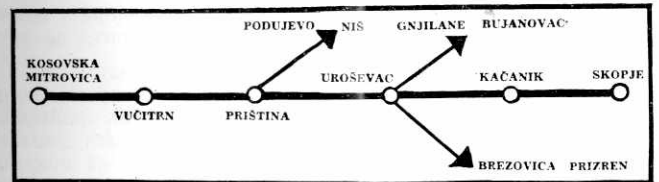
Planinska područja Kosova bogata su divljači, a reke raznovrsnim ribama, što pruža izvanredne uslove za razvoj lova i ribolova. Zahvaljujući raznovrsnoj konfiguraciji reljefa, bogatom biljnom svetu i povoljnim klimatskim uslovima, Kosovo raspolaže velikim brojem raznovrsne divljači, te u tom pogledu zauzima jedno od prvih mesta u Jugoslaviji. Šarski masiv, svojim vrstama divljači (ris, medved i divokoza) predstavlja izuzetan prirodni ambijent i jedino stanište risa u Evropi. Lovišta na Šari, kod Jažinačkog i Livadičkog jezera, Demir-Kapije, Šutmana i Kodža Balkana, imaju retke vrste mrkog medveda i divokoza. Prokletije su takođe bogate raznovrsnom divljači (mrki medved, divokoza, srna, divlja svinja, veliki i mali tetrebi, jarebica-kamenjarka i dr.). Mokra Gora je takođe bogata divljim svinjama, medvedima, srnama, jarebicama, tetrebima i jarebicama-kamenjarkama. Lovišta na Mokroj Gori nalaze se blizu Jadranske magistrale, u pravcu od Kosovske Mitrovice prema Rožaju. Na Lipovici, Čičavici i Dubočaku, nižim planinama Kosova, žive srne, zečevi, divlje svinje i fazani, a oko Batlavskog jezera — divlje patke i divlje svinje. Skoro na svim prometnim lovnim terenima izgrađene su lovačke kuće, gde se lovci mogu smestiti, a na samim lovištima uređene su čeke za lov. Pristup pomenutim terenima moguć je kolima, a do udaljenih planinskih lovišta — brdskim konjima.

* * *

Za sve posetioce ovog područja postoje povoljni uslovi smeštaja, s obzirom da je poslednjih godina u svim gradovima i turističkim centrima izgrađen veći broj hotela i drugih smeštajnih i restoranskih objekata, većinom »B« kategorije. Za sve informacije oko putovanja, boravka, smeštaja i svih vrsta turističkih usluga, turistima su na raspolaganju filijale i poslovnice turističkih agencija »Putnik« i »Centroturist« u svim gradovima Kosova.

Plastika iz neolita (Valač)

I ITINERER

KOSOVSKA MITROVICA — VUČITRN — PRIŠTINA (PODUJEVO — NIŠ) — UROŠEVAC (GNJILANE, BUJANOVAC, BREZOVIKA — PRIZREN) — KAČANIK — SKOPJE

KOSOVSKA MITROVICA

Grad sa oko 45.000 stanovnika, 499 m nv., hotel »Adriatik«, hotel br. »3« u Zvečanu, motel pored magistrale i hotel »Banjska« u Banjskoj; Agencije: »Putnik« i »Centroturist«, AMD i Auto-servis, menjačnica.

Putujući iz pravca Beograda prema jugu Ibarskom magistralom, koja prolazi kroz Gornji Milanovac, Kraljevo i Rašku, ulazi se kod Leška na teritoriju Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo. Ovaj pravac od Kraljeva do Kosovske Mitrovice ide živopisnom Ibarskom dolinom i predstavlja pogodnu vezu sa Jadranskim primorjem i Solunskim zalivom. Ibarska dolina, sa svojim kulturno-istorijskim spomenicima, predstavlja najinteresantniji deo Srbije. Dolinom Ibra je u staro vreme išao živ trgovački saobraćaj, kojim su Dubrovnik i Sarajevo povezivani sa Istambulom i Solunom, a Kosovo sa severnim predelima. Izgradnjom železničke pruge i automobilske magistrale, ovaj pravac postaje veoma značajan za povezi-

vanje srednje i istočne Evrope, kao i istočnog dela Jugoslavije sa Crnogorskim primorjem i Solunskim zalivom.

Prvi grad, na koji se naiđe na Kosovu iz pravca Beograda, preko Kraljeva — Ibarskom magistralom, a iz Titograda — Jadranskom magistralom, je Kosovska Mitrovica, smeštena na sastavu reka Ibra i Studenice. Grad je povezan železničkom prugom sa Beogradom (325 km), Skopjem (120 km) i savremenim magistralnim putevima, te predstavlja raskrnicu gde se ukrštaju Ibarska i Jadranska magistrala. Pored vrlo razvijenog prigradskog autobuskog saobraćaja, autobuske veze postoje i sa svim većim gradovima na Kosovu, kao i sa Beogradom, Skopjem i Budvom za vreme sezone.

Istorija i znamenitosti

Kosovska Mitrovica pominje se prvi put krajem XV veka kao naselje Svetog Dimitrija, pod Zvečanom, koje je kralj Milutin poklonio manastiru Sv. Stevana u Banjskoj. u XV i XVI veku, Kosovska Mitrovica se razvija u trgovački centar, jer preko nje vode trgovački drumovi za Carigrad, Bosnu, Srbiju i Metohiju. Za vreme turske vladavine, početkom XVII veka, Mitrovica se pominje kao živo trgovačko mesto Kosova. Posle vojne akcije austrijskog generala Pikolominića, 1689. godine, prilično je stradala i izgubila svoj raniji trgovački značaj. Sa izgradnjom železničke pruge 1873. godine od Skopja do Mitrovice, ponovo dobija raniji značaj i postaje važna izvozno-uvozna stanica, odakle se izvozi meso, vuna, stoka i katran, a uvozi šećer, so, tekstil i drugo. Kosovska Mitrovica u srednjem veku nije predstavljala politički i kulturni, već samo trgovački centar. Zbog toga u ovom gradu ne postoje ni kompaktne orijentalne četvrti, kakvih ima u Vučitrnu, Prištini, Prizrenu i Peći.

Oslobodena od Turaka 1912. godine, između dva svetska rata u privrednom pogledu nije pretrpela bitne promene. Međutim, 1929. godine počinju da se koriste rudna ležišta olova i cinka u Trepči, čime počinje industrijski razvoj Mitrovice. Posle oslobodenja, proširenjem i modernizacijom kapaciteta rudnika Trepča, kao i izgradnjom drugih privrednih objekata — fabrike superfosfata, akumulatora, cinkare, fabrike betonskih elemenata — uz intenzivnu stambenu izgradnju, Mitrovica postaje najjači industrijski centar Kosova, sa dominantnom ulogom industrijskog giganta olova i cinka »Trepča«, najvećeg rudnika ove vrste u Evropi.

Grad ima muzej, sa velikom zbirkom praistorijske plastike sa Valača i »Fafosa« (Fabrika superfosfata). Muzej je smešten u starom hamamu, najverovatnije sagrađenom u prošlom veku. Raspolaze bogatom zbirkom veoma lepih primeraka vajarstva iz mladeg kamenog doba. Pored toga, muzej ima i bogatu zbirku kristala, sakupljenih u jamama rudnika »Trepča«, zatim etnografsku zbirku i bogatu zbirku eksponata iz narodnooslobodilačke borbe.

Pored obale Ibra prostire se lepo uređen park i kupalište, udaljeno 9 km od Mitrovice. Grad ima Višu tehničku školu i veći broj osnovnih i srednjih škola, radnički univerzitet i dva bioskopa. U Zvečanu (2,5 km od grada) izgrađen

je posle oslobođenja impozantan dom kulture sa dvema salama, bibliotekom, čitaonicom, bioskopskom salom i drugim prostorijama. Po uređenju, spada u red najboljih u Jugoslaviji.

Okolina i izletišta

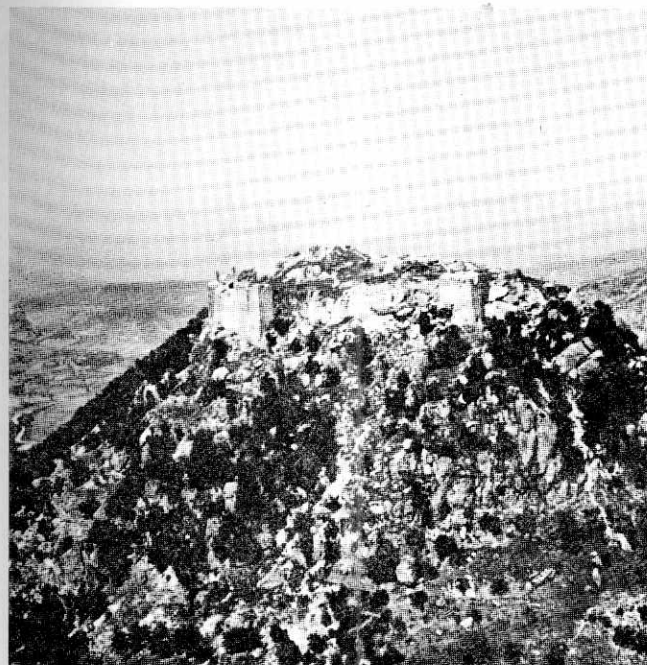
Iznad grada, na vulkanskoj kupi visokoj 797 metara leže ostaci srednjovekovnog grada ZVEČANA, koji se još u XI veku pominje kao utvrđeni grad, koji štiti puteve što vode preko Ibarske klisure i Kosova. Sa njegove visine pruža se divan vidik na Kosovo i Ibarsku klisuru. Po predanju, tu je sahranjen Konstantin Nemanjić, brat kralja Stevana Dečanskog, koji je i sam 1331. godine tu preminuo. Krajem XIV veka Turci uspevaju da ga zauzmu. Naročito je stradao 1884. godine, kada je kamen sa njegovih zidina odnesen u Mitrovicu za podizanje kasarne i mosta. Grad je kasnije povremeno napuštan. Međutim, prema nekim piscima austrijski general Pikolomini naišao je u njemu 1689. godine na jaku posadu, te je grad ostao jedino mesto koje nije mogao da osvoji. Strane kupe, na kojoj leži Zvečan, šumovite su i predstavljaju izletništa mesta za stanovništvo grada, naročito severno podnožje, gde je izgrađena moderna stambena industrijska kolonija Zvečan. U Zvečanu, pored pomenutog doma kulture, postoje hotel »B« kategorije i olimpijski bazen kao i tereni za male sportove. Inače, bliža okolina Zvečana je tako uređena da predstavlja prijatno mesto za izlete, odmor i razodnu građana Mitrovice.

Na samoj magistrali i pored železničke pruge kod sela Slatine, severno od Kosovske Mitrovice (27 km od grada) otkriveni su ostaci nekada velikog antičkog rudarskog grada

Muzej — Amam u Kosovskoj Mitrovici

16

Vulkanska kupa i grad Zvečan

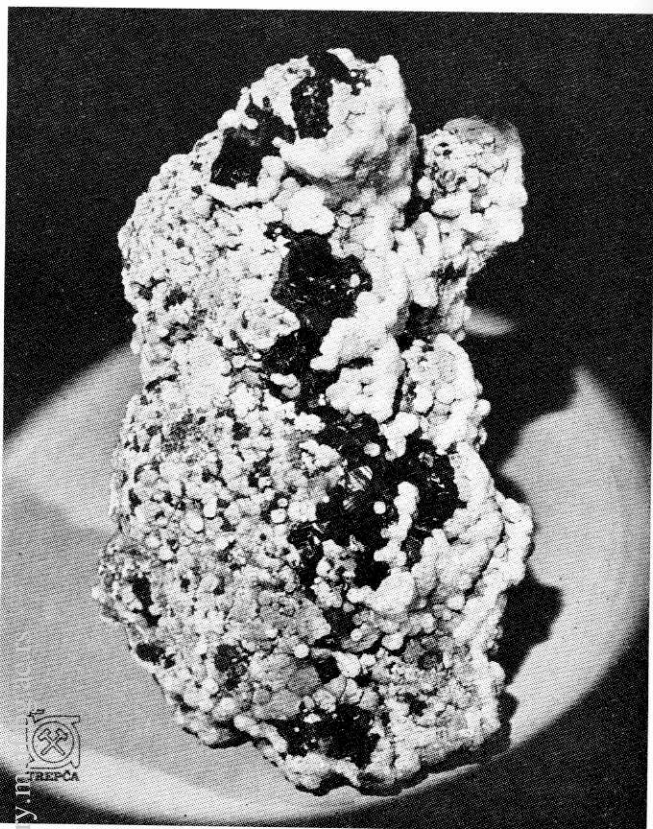
Municipiuma d.d. (II—IV vek). Ovaj kompleks antičkog naselja razmešten je na obalnim terasama i aluvijalnoj ravni na ušću Sočanice u Ibar. Na prostoru od oko 7,5 km², koliko zahvata širi areal naselja, nalaze se ostaci naseobinske aglomeracije, izolovanih građevinskih objekata i tragovi rudarskih i metalurških radova. Od građevinskih objekata otkriveni su, kao najinteresantniji, kompleks foruma, gradska bazilika, neki delovi manjih građevina i ulica, uz veliki broj arheoloških predmeta utilitarnog karaktera, među kojima prevladuje keramika, oruđe, nakit i staklo, koji su izloženi u muzeju u Kosovskoj Mitrovici.

U predelima oko Valačkog krša (3,5 km severno od Kosovske Mitrovice) otkriveno je praistorijsko naselje Valač, gde se održala vinčanska kultura duže nego što je to slučaj u Podunavlju. U naselju Valač, pored stambenih objekata, pronađeni su i predmeti od keramike i terakote, koji svojim estetskim i stilskim antropomornim i zoomornim figurama spadaju u red retkih i veoma lepih primeraka vajarstva iz mlađeg kamenog doba. Izvesni eksponati iz Valača takođe su izloženi u muzeju Kosovske Mitrovice.

Na 16 km severozapadno od Kosovske Mitrovice, nalazi se manastir Banjska, koji je između 1313. i 1317. godine podigao kralj Milutin, gde je i sahranjen. Manastir predstavlja jednobrodnu baziliku, sa kubetom i pripratom koja je kasnije

17

porušena. Zgrada je izgrađena od belog, crvenog i plavog mermera. Građevina je bila razrušena za vreme Turaka, a restaurirana 1938. godine. Unutrašnjost crkve bila je živopisana uglavnom zlatnom, ali su freske skoro sve nastradale prilikom delimičnog rušenja. Fragmenti su preneti u mnoge crkve i manastire (kip Bogorodice sa Hristom u krilu nalazi se u crkvi Sokolići, kraj Kosovske Mitrovice, u selu Boljetinu, zatim deo u Arheološkom muzeju, u Skopju, i u Narodnom muzeju, u Beogradu).

Kristal iz zbirke minerala iz Trepče

Manastir Banjska je smešten na jednom brdu u Banjskoj, koje dominira nad naseljem i termalnim izvorima Banjske. Izvore tople banjske vode verovatno su koristili i u srednjem veku stanovnici okoline, kao što je to sada slučaj. Banja se nalazi ispod samog manastira, u podnožju brda, udaljena 4.5 km od Ibarske magistrale. Njeni termalni izvori, sa

temperaturama od 46—56°C, leče reumatizam, išijas, kožne i ženske bolesti i neuralgiju. Banjsko lečenje se sprovodi kupanjem i pijenjem tople i mlake vode. Banja ima hotel sa 33 kreveta i novopodignutu banjsku zgradu sa stacionarom. Gotovo svaka kuća izdaje u sezoni sobe gostima. Okolina banje, obrasla šumom, predstavlja omiljeno izletišta građana Kosovske Mitrovice. Blizina reke Ibra omogućuje kupanje i ribolov. Okolne planine su prijatne za izlete i rekreaciju.

U Starom Trgu, 9 km severoistočno od Kosovske Mitrovice, leže ostaci stare Saške crkve, zidane sredinom XIII veka. Živopis iz XIII i XIV veka fragmentarno je očuvan i predstavlja redak primer ukrštanja vizantijske i gotske umetnosti. Tereni oko Starog Trga bili su poznati u srednjem veku po bogatstvu rude olova i srebra, o čemu postoje zapisi iz 1303. godine. Tu je postojala i rudarska kolonija Sasa, a u okolini, kod sela Mažića u Salji, sačuvano je nekoliko hodnika i rudna šljaka. U zgradi uprave rudnika »Trepča«, u Starom Trgu, nalazi se jedna od najbogatijih zbirki minerala i kristala u svetu, koju rado posećuju strani i domaći turisti. U Starom Trgu, na 900 metara nadmorske visine, postoji moderan hotel sa parking-prostorom. Neposredna okolina je sva u zelenilu bogatih šuma. Tu se nalazi i olimpijski bazen. U hotelu se mogu dobiti domaći specijaliteti.

U pravcu Kosovska Mitrovica — Peć, 5 km južno od Srbice, nalazi se manastir Devič. Prema predanju, građevinu je podigao despot Đurađ Branković, a u zapisima se prvi put pominje 1578. godine. Živopis potiče iz XVI i XIX veka. Folklorni elementi u ovom delu Drenice veoma su interesantni, posebno pevanje uz okretanje tepsije, za vreme svadbi, sedeljki i drugih skupova. Vrlo je zanimljiva albanska narodna nošnja (ženska i muška) ovoga kraja, kako po boji tako i po kroju, a naročito ženska nošnja po izvesnim detaljima.

Na području Kosovske Mitrovice ima nekoliko dobrih lovišta sa smeštajnim mogućnostima i dobrim pristupima za lov na medvede, divlje svinje, srne i velikog tetreba. U lovištima Mokre Gore (»Berim — Mokra« i »Dubočak«), koja se nalaze 7 km udaljena od buduće Jadranske magistrale (40 km od Kosovske Mitrovice), živi mrki medved i tetreb, kao retka divljač. Mokra Gora se, inače, ističe prirodnim lepotama jedinstvenim za ovo područje. Reke Ibar i Sitnica su veoma bogate ribom (belica, klen, mrena i pastrmka u Ibru, a u Sitnici šaran i som). Brzaci Ibra omogućuju razvoj kajakaštva i drugih sportova na vodi.

Praktične informacije

Smeštaj
i ishrana:

Hotel »Adriatik«, telefon 038/86-424, raspolaže sa 80 ležaja i 3 apartmana, restoranom, kafe-salom, aperativ-salom, snek-barom, terasom i parking-prostorom. Hotel organizuje izlete za svoje goste.

Motel na magistrali, pored samog grada, telefon 86-076, sa 22 jednokrevetne i dvokrevetne sobe i 40 ležaja, restoranom, kafanom, separeom, terasom, parking-prostorom, benzin-

skom pumpom i tri garaže sa tekućom vodom. **Hotel »br. 3«**, u Zvečanu, sa 40 ležaja, restoranom, terasom, parking-prostorom, u neposrednoj blizini tenis-igralište i bazen za kupanje olimpijskih razmera.

Hotel »Banjska«, u Banjskoj, sa 13 jednokrevetnih, dvokrevetnih i višekrevetnih soba, sa 33 ležaja, parking-prostorom i restoranom.

Hotel u Starom Trgu, sa parking-prostorom, restoranom i terasom; u blizini bazen za kupanje.

U centru grada nalazi se **restoran »Zvezda«** sa 120 sedišta i separeima, narodnom kuhinjom sa 65 sedišta i orijentalnom kuhinjom.

Na magistrali, nedaleko od grada, riblji restoran sa kafanom i separeom, sa ukupno 60 sedišta.

Motel u Zubinom Potoku sa 80 ležaja (36 ležaja u kamp-kućicama).

Auto-servisi: Auto-moto društvo »Moto Bajraktari«, telefon 86-235, ulica Železnička 11, obavlja sve vrste usluga, radi od 7—15 časova.

Benzinske pumpe: »Jugopetrol«, na izlazu iz grada, prema Zvečanu. »INA«, kod motela.

Putničke agencije: »Putnik« (sa menjačnicom), telefon 86-148, ulica Maršala Tita, radi od 7—19 časova.
»Centroturist« (sa menjačnicom), tel. 22-373, radi od 7—19 časova.

Banke: »Jugobanka«, telefon 86-407 (sa menjačnicom), radi od 7—14 časova.
Narodna banka (sa menjačnicom), tel. 86-022, radi od 7—14 časova.
Banka Kosova, tel. 86-314, ulica Maršala Tita 45, radno vreme od 7—14 časova.

Trgovina: Prodavnica suvenira »Granap«, radi od 7—18 časova.

Pijačni dan: Subota.
Autobuska stanica, telefon 86-432
Železnička stanica, telefon 86-140
Bolnica, telefon 86-302 i 86-469
Stanica hitne pomoći, telefon 94
Pošta sa telefonom 900 i 98 i telegramom, radi od 6—21 čas.

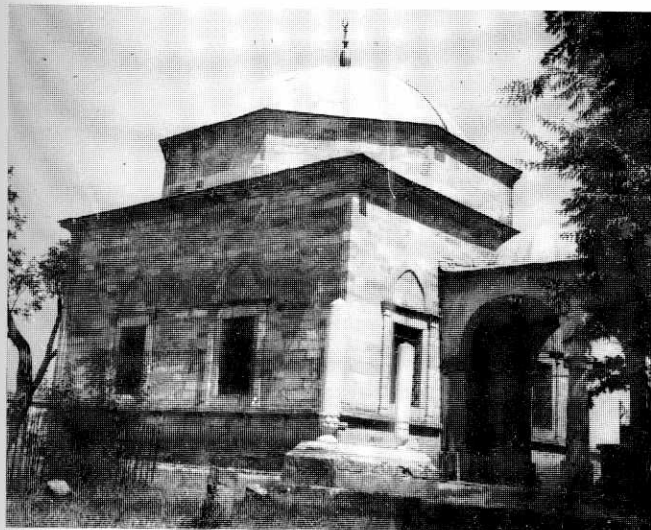
Oko 13.000 stanovnika, 513 m nv., hotel »Centar«, benzinska pumpa.

Prelazeći most na Sitnici i ostavljajući za sobom Kosovsku Mitrovicu, put prema Prištini vodi kroz varošicu VUČITRN, udaljenu 12 km od Mitrovice. U drugoj polovini XIV veka pripadao je Vuku Brankoviću, koji je tu živeo. U to doba, zahvaljujući razvijenom rudarstvu u Trepči, Vučitrn je veoma živo trgovačko mesto, a u XV veku nastanjen je Dubrovčanima, Splitsanima i Mlečanima. Definitivno pada pod tursku vlast 1454. godine, za vreme Mehmeda II Osvajača. Jedno vreme bio je sedište turskog sandžaka (Vučitrnski sandžak). Varošica je znatno očuvala svoj orijentalni izgled, sa uskim ulicama i kućama istočnjačkog tipa. Kao tipičan ostatak starog grada sačuvana je Vojinovića kula (Kaljaja) u samom gradu, a iz turskog perioda — stari hamam koji i danas radi, kao i veći broj kuća, interesantnih po balkanskoj arhitekturi. Izvan varošice, na starom putu za Kosovsku Mitrovicu, sačuvan je stari Vojinovića most, iz XIV veka. Pomerivši svoje korito, reka Sitnica danas protiče nekoliko stotina metara dalje od pomenutog mosta sa 9 lukova.

Oko 4 km od Vučitrna, prema Prištini, odvaja se put za selo Samodrežu, gde je mala crkva koju narodne pesme vezuju za kosovsku bitku. Tu je, prema predanju, pre kosovske bitke bila pričešćena vojska kneza Lazara. Crkva je kasnije porušena, ali je 1930. godine sazidana nova.

Ispred Vučitrna, prema Mitrovici, pored samog puta leži selo PANTINA, poznato po bici iz 1168. godine, u kojoj je

Muratovo turbe

Stevan Nemanja potukao vizantijsku vojsku, potpomognutu njegovom braćom, i time sebi osigurao presto i širenje srpske države prema jugu. U Pantini je, neposredno pred II svetski rat, bila smeštena ilegalna partijska štamparija, koja je odmah posle okupacije Jugoslavije prenet preko Peći i Čakova u Crnu Goru.

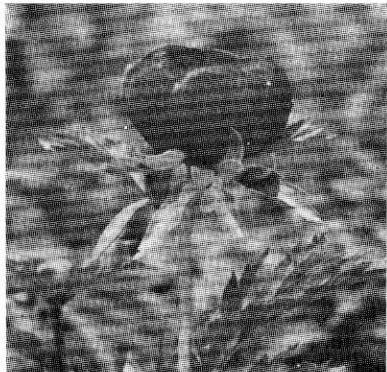
Smeštaj i ishrana: **Hotel »Central«** raspolaže sa 12 kreveta i kafe-restoranom. Snabdevanje gorivom na benzinskoj pumpi »Jugopetrola«, na ulazu u grad, uz samu magistralu.

Pijačni dan: Petak: Stari hamam je svakodnevno otvoren.

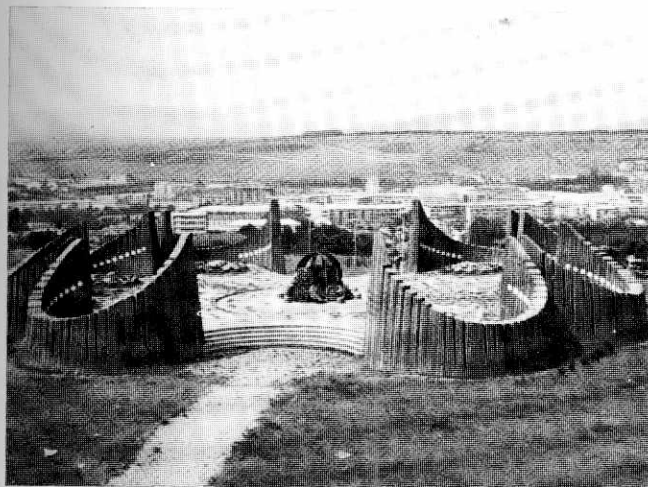
Banke: Banka Kosova, tel. 85-003.

Ispred Prištine, uz samu magistralu, na mestu gde se 1389. godine vodila čuvena kosovska bitka između srpske i turske vojske, podignut je Spomenik kosovskim junacima, visok oko 25 metara, koji dominira prostranom kosovskom ravninom. Na vrhu spomenika, do kojeg vode stepenice, u bronzi je izrađen plan i dat opis kosovske bitke. U blizini spomenika nalaze se dva turbeta: Muratovo i Gazimestan-turbe. Muratovo turbe podignuto je odmah posle bitke, a obnovio ga je Huršid Paša 1850. godine. Unutar ovog mauzoleja nalazi se kovčeg, gde je sahranjena Muratova utroba, dok je njegovo telo odneseno u Bursu, u Turskoj. U Gazimestan-turbetu, po predanju sahranjen je turski komandant, barjaktar i njegov štitonoša.

Na polju oko ovih spomenika, na površini od 12 hektara, samoniklo rastu crveni kosovski božuri, kao botanička retkost. Prema legendi, nikli su iz krvi palih kosovskih junaka. Cvetanje obično počinje krajem aprila i traje sve do kraja maja.

22

Spomen-kosturnica u Prištini

PRIŠTINA

Oko 80.000 stanovnika, glavni grad Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo, 580 m nv. Hoteli »Kosovski božur« i »Union«; turističke agencije: »Putnik«, »Centroturist«, Turistički savez Pokrajine i Turistički savez regiona, benzinske pumpe na izlazu iz grada i u gradu, auto-servisi, menjačnice i prodavnice suvenira, bolnica, milicija, Stanica za hitnu pomoć, muzeji, pošta, banke, AMD i dr.

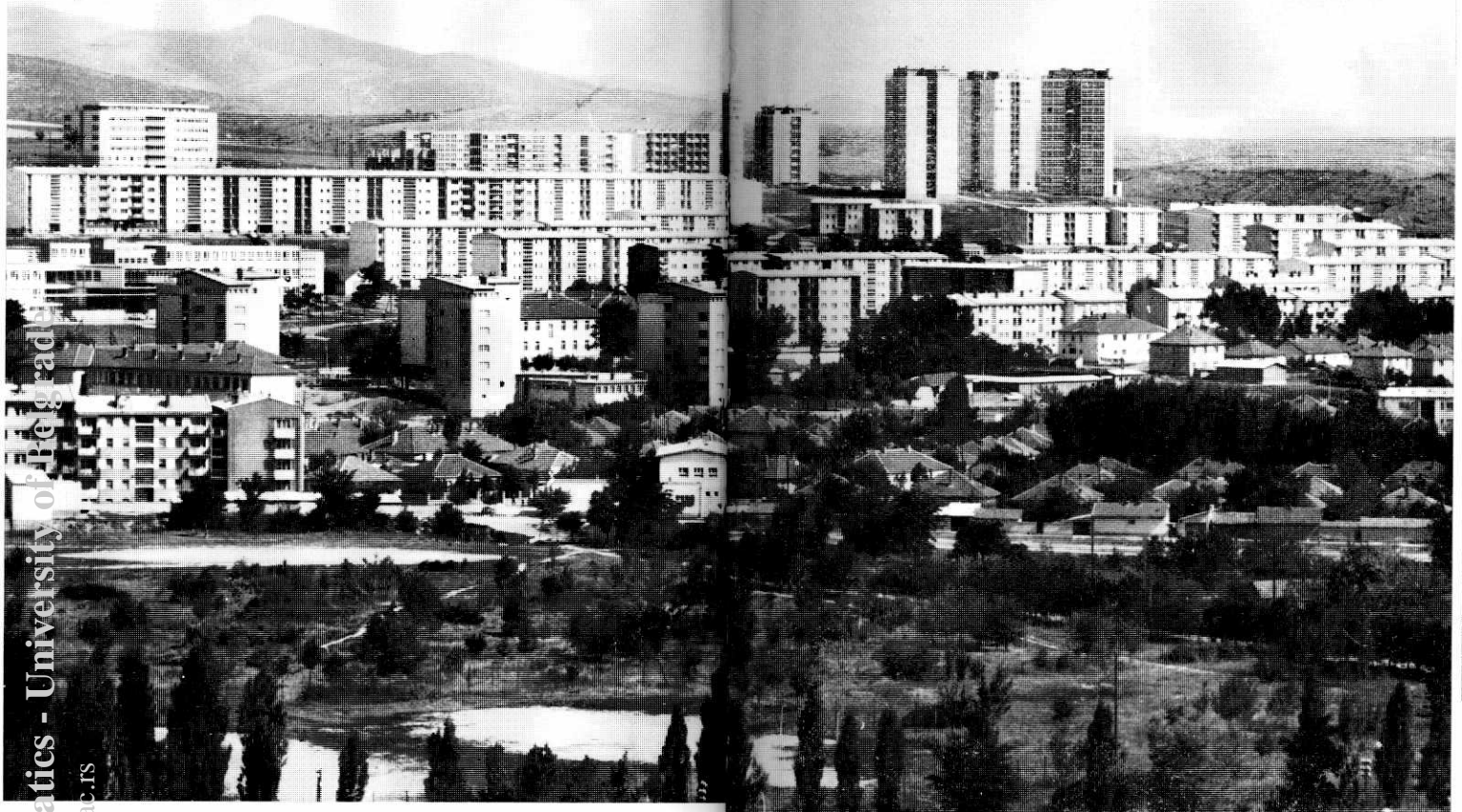
Priština je glavni grad Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo, njen kulturni, politički i administrativni centar. Zanimljivo mesto, puno kontrasta starog i novog u arhitekturi, sa većim brojem značajnih kulturno-istorijskih spomenika.

Leži na severoistočnom obodu Kosovske kotline, udaljena od Beograda 365, Niša 136, Skopja 86 i Budve 370 km. Na 7 km zapadno od Prištine, nalazi se železnička raskrsnica Kosovo Polje, gde se ukrštaju vozovi iz pravca Beograda prema Skopju i Niša prema Peći i Prizrenu, a na 16 km je aerodrom sa redovnom linijom za Beograd. Tu se ukrštaju Jadranska magistrala, koja povezuje Crnogorsko primorje sa Skopjem, a dalje sa Solunskim zalivom, i magistrala u izgradnji Niš — Priština — Peć.

Istorija i znamenitosti

U neposrednoj blizini Prištine, blizu predionice, otkriveno je naselje iz neolitskog doba. U antičko doba, blizu Prištine nalazilo se rimsko naselje VICIANUM, gde su se putevi ukrštali između Gazimestana i Muratovog turbeta.

23

Panorama Prištine

Priština doživljava procvat u XIV i XV veku, kada postaje rudarsko-trgovački centar na putu Dubrovnik — Carigrad. Jedno vreme bila je prestonica srpskih vladara, a za vreme turske vladavine, do XVII veka, Priština ostaje malo naselje, jer je Vučitrn postao centar sandžakata.

U XVIII veku, posle drugog austrijskog napada, familija Džinići (Džinollia — poreklom Albanci iz Ljume) preuzima vlast i proglašava se gospodarima Kosovskog vilajeta. Gotovo 100 godina Priština je bila politički i administrativni centar jednog pašaluka, dok najzad 50-tih godina prošloga veka (posle oduzimanja vlasti od Džinollia) nije postala centar jedne nahije Prizrenskog vilajeta. Ali, 1875. godine, centar vilajeta prešao je iz Prizrena u Prištinu, koja postaje centar sandžakata.

Za vreme turske vladavine, značaj Prištine u privrednom pogledu je povremeno opadao. U doba Pikolominijevog pohoda 1689. godine, kao i za vreme kasnijih upada Austrijanaca 1737. godine, veoma je stradala. Međutim, izrazito opadanje privrednog razvitka Prištine prouzrokovano je i požarima 1859. i 1863. godine. Prištinski begovi su onemogućili da kosovsko-
vardarska železnica prođe 1873. godine kroz grad, te on ostaje 10 km udaljen od pruge.

Sredinom XIX veka, na poznatim prištinskim panadurima (vašarima), vidno mesto su zauzimali proizvodi raznih zanatlija, a naročito mutavdžija (proizvođači artikala od kozje dlake i pokrovaca od konoplje, bisaga, džakova i sl.) i kazandžija. Delimično, ovi zanati su se očuvali i do danas.

Priština je oslobođena od Turaka 10. oktobra 1912. godine. Sve do završetka drugog svetskog rata, zadržala je izgled orijentalnog grada (većinom niske i male kuće, podignute od blata i ćerpiča, sa prašnjavim i blatnjavim ulicama). Posle drugog svetskog rata, usled intenzivne izgradnje, dobija lik modernog grada i izrasta u politički, kulturni i privredni centar Pokrajine. Podignuti su mnogi privredni objekti, među kojima se naročito ističe Rudarsko-energetsko-hemijski kombinat »Kosovo«, u Obiliću (5 km od grada), predionica »Kosovka«, Fabrika amortizera za automobile, zatim Industrija nameštaja i građevinske stolarije, Fabrika elektroinstalacionog materijala i — u okolini — rudnici olova i cinka »Ajvalija« i »Kišnica«, a u Kosovu Polju (7 km od grada) Kombinatar prehrambene industrije.

Priština danas, zbog kontrasta starog i novog u arhitekturi i većeg broja kulturno-istorijskih spomenika u gradu i neposrednoj blizini, predstavlja za mnoge goste zanimljivo turističko mesto.

Spomenik bratstva i jedinstva i Taš-džamija

26

Carska džamija (XV vek)

Za posetioce Prištine interesantan je Muzej Kosova, u kome su izloženi predmeti iz bogatog materijalno-kulturnog nasleđa ove Pokrajine, koji datiraju od najstarijih vremena do naših dana. Muzej ima arheološko, etnološko i prirodnačko odeljenje, kao i odeljenje narodnooslobodilačke borbe. U njemu je izložena bogata zbirka neolitske kulture (plastika), zatim predmeti ilirske i rimske kulture, kolekcija kopija fresaka iz manastira Pokrajine, zbirka živopisnih narodnih nošnji iz raznih krajeva Pokrajine (ukupno 29 starinskih nošnji), koje su proizvod domaće radinosti. Muzej ima i bogatu numizmatičku zbirku, sa 1.162 primerka srebrnog, bronzanog i zlatnog novca, kovanog na ovom području od antike do srednjeg veka. Tu je i kolekcija starinskog alata i proizvoda zanatlija (poljoprivredno oruđe, muzički instrumenti, grnčarski, užarski, tu-fekdžijski i drugi proizvodi) koji su u ovom kraju davno izumrli.

27

Prirodnjački muzej smešten je u kući EMINDŽIKA (ulica Vuka Karadžića broj 6), koja predstavlja tipičnu orijentalnu bogatašku zgradu u stilu građanske arhitekture iz XIX veka. U ovom muzeju su izloženi značajniji primerci bogate flore i faune Kosova. U dvorištu je sačuvana manja zgrada interesantne arhitekture, ukrašena duborezom, sa centralnim grejanjem kupatila i soba, kao i interesantnim »jaklucima« (plakarima). Smatra se da je to jedna od najstarijih kuća u Prištini.

U kući feudalca Džinića, smešten je Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika. U enterijeru je prikazan život jedne feudalne građanske porodice iz turskog doba.

Medu znamenitostima grada, posebno mesto zauzima CARSKA (FATIH) DŽAMIJA, koju je 1461. godine podigao turski car Mehmed II Fatih. Građevina je kvadratne osnove, izgrađena od tesanika, sa velikim kubetom u srednjem delu i tri mala na priprati. Džamija pripada velikim objektima islamskih verskih spomenika. Priprata i gornji delovi unutrašnjih zidova su prekriveni stilizovanim ornamentima i arabeskama.

U centru grada nalazi se i ČARŠI- ili TAŠ-DŽAMIJA, koju je podigao Sultan Bajazit odmah posle kosovske bitke. Njeno vitko minare izgrađeno je od kamena sve do samog vrha, što nije slučaj kod ostalih spomenika ove vrste, pa se zbog toga i naziva Taš-džamija.

Pored Carske džamije, ističe se SAT KULA, podignuta početkom ovog veka. Interesantna je po zvonu koje izbija časove, a doneseno je iz Rumunije, gde je izliveno 1764. godine.

Zgrada iz feudalnog doba i ženska gradska nošnja

28

Gračanica — Simonida (freska, XIV vek)

Vanredne je vrednosti i ikonostas u pravoslavnoj crkvi Sv. Nikole, iz prve polovine XIX veka, sa mnoštvom likova i detalja flore i faune.

Osim pomenute kuće Emindžika, u gradu postoji i veći broj starih zanimljivih kuća, sa doksatima, čardacima, vajatima, čoškama, divanhanama i drugim detaljima, karakterističnim za staru gradsku arhitekturu.

Posebno atraktivan objekat, izgrađen posle oslobođenja, predstavlja vitki i beli Spomenik bratstva i jedinstva. Postavljen je do zgrade Pokrajinskog veća i u neposrednoj blizini Taš-džamije. Svojom visinom i lepotom uklapa se u celinu ambijenta ovog dela grada i privlači pažnju prolaznika.

Na Matičanskom bregu, iznad grada, nalazi se monumentalna spomen-kosturnica boraca palih u narodnooslobodilačkoj borbi, izgrađena od betona u obliku rascvetanog kosovskog božura. Inače, sa ovog mesta pruža se lep pogled na pano-

29

Manastir Gračanica (XIV vek)

ramu grada. Ispred spomen-kosturnice nalazi se i gradski park.

Priština je najmlađi univerzitetski centar u zemlji, sa nekoliko fakulteta, na kojima studira više od 10.000 studenata. Grad ima Pokrajinsko pozorište sa albanskom i srpskom dramom, zatim profesionalni umetnički ansambl narodnih igara i pesama »Šota«, kao i radio-stanicu, koja emituje program na albanskom, srpskohrvatskom i turskom jeziku.

Okolina i izletišta

Južno od Prištine, udaljen 10 kilometara nalazi se manastir GRAČANICA, zadužbina kralja Milutina, jedan od najlepših srpskih srednjovekovnih arhitektonskih spomenika. Podignut 1321. godine, sa naizmeničnim slojevima opeke i kamena i interesantnim rešenjem spoljne arhitekture, koja impresivno deluje svojom harmonijom i raskoši. Veličina arhitektonskog

rešenja Gračanice leži i u lepoti i obliku krovne konstrukcije. Crkva ima tri apside na istočnoj strani. Predstavlja tipičan spomenik vardarske (vizantijske) umetničke škole i ujedno jedan od najlepših spomenika kulture u ovom delu Evrope.

Živopis Gračanice, raznovrstan i bogat po tematici, radili su anonimni slikari Milutinove slikarske škole. Značajni su portreti kralja Milutina, kraljice Simonide, Uroša, Jelene, loze Nemanjića, Sv. Jovana Preteče itd. Freske su slikane živim i svetlim koloritom, što na posetiocima deluje upečatljivo i tople.

Od bogate biblioteke ostalo je desetak rukopisa na inicijalima i zastavicama iz tog vremena. Zatim, sačuvano je i nekoliko ikona, duborezni krst (»Pajsijev krst«) iz 1630. godine sa inkrustacijama sedefa. Od posebnog je značaja i zapis na zidu manastira — povelja (Gračanička hrisovulja) kralja Milutina, u kojoj su imena ljudi, imanja i povlastice koje je kralj darivao crkvi.

U XVI veku, u Gračanici je postojala štamparija iz koje je 1539. godine izašla i prva knjiga »Oktoih« (zbirka crkvenih pesama, na 208 stranica). U dvorištu manastira i danas se nalaze stari konaci, sa monahinjama koje obrađuju manastirsko imanje.

Gračanica — Sv. Jovan Preteča (freska XIV vek)

Do manastira vodi asfaltni put, koji se nastavlja sve do veštačkog jezera na reci Gračanki i do rudnika olova »Kišnica«.

ULPIANA, koja se nalazi nedaleko od Gračanice, predstavlja ostatke antičkog grada, osnovanog početkom drugog veka, za vreme imperatora Trajana, a obnovljenog u VI veku od vizantijskog cara Justinijana, po kome je i nazvana »Iustiana Secunda«. Prema natpisima na spomenicima, Ulpiana je bila jedan od najlepših i najvećih gradova oblasti Ilirske Dardanije i jedna od najvažnijih stanica na rimskom putu od Leša (LISSUM) za Niš (NAISSUS). Do sada su otkopani delovi severne nekropole, sa ostacima nadgrobne arhitekture, zatim utvrđeni zidovi naselja i severna kapija grada, uz delove ravnovizantijskih termi i ranohrišćanske bazilike koja pripada Iustiniani Secundi. Mnogi predmeti materijalne kulture stanovnika Ulpiane (novac, keramika, oružje, nakit) izloženi su u Muzeju Kosova, u Prištini.

Istočno od manastira Gračanice, na reci Gračanki, izgrađeno je veliko akumulaciono jezero, dugačko oko 7 km, široko 150—300 m, odakle se grad snabdeva pijaćom vodom. Okolina jezera je pod šumom, što pruža uslove za izlet i rekreaciju. Pored jezera, s jedne strane vodi asfaltni put koji će se dograditi do izletišta Grmija, te će kao kružni put povezati Prištinu sa manastirom Gračanicom, jezerom i izletištem Grmijom.

Planina Grmija, sva pod šumom, nalazi se 6 kilometara istočno od grada, na nadmorskoj visini od 700—1100 m i predstavlja najbliže izletišta i rekreacioni centar stanovnika Prištine. Sa njenog najvišeg vrha — Bogutovačkog brega (1100 m), pruža se vidik na čitavu kosovsku ravnicu i planine Šarskog masiva. Nekoliko manjih ugostiteljskih objekata nudi

Batlavsko jezero

Srednjovekovni grad Novo Brdo (XIV vek)

izletnicima hranu i piće. Na periferiji grada, prema Grmiji, prostire se park Tauk-bašta, koji takođe predstavlja prijatno izletišta stanovnika grada.

Na 25 kilometara severoistočno od Prištine, podignuto je na reci Batlavi veštačko Batlavsko jezero, površine oko 2 km² a dužine oko 6,5 km. Jezero je okruženo šumovitim pobrdem, koje ima prosečnu visinu 700—800 m. Okolni teren jezera bogat je šumama sa divljači. U blizini su planine Koznica i Golja (1000—1100 m), bogate visokom i niskom divljači: srnama, jelenima-lopatarima, fazanima, jarebicama, divljim patkama i zečevima. Ceo region Batlave predstavlja potencijalni lovni revir. Vode Batlavskog jezera bogate su ribom, naročito štukom, čiji primerci mogu da dostignu do 12 kg. U vodama jezera namnožila se kalifornijska pastrmka, koja je prilagođena ovdašnjim uslovima. Jezero sa okolinom će nakon dovršenja puta Niš — Priština — Peć predstavljati najprivlačniji rekreacioni i izletnički lokalitet za stanovnike Prištine i bližih gradova Kosova, i prijatno svratište za turiste.

Šuma Lipovica, jugozapadno od Prištine, a nedaleko od Lipljana, ima uzgajalište divljači (srna, jelen, divlja svinja, zec, orao, egipatski sup i dr.), dok obližnje reke — Sitnica, Lab i Drenica, bogate ribom (som, šaran i štika) obezbeđuju uslove za ribolov.

Od Gračanice i Gračanskog jezera, makadamski put vodi u JANJEVO, koje se kao rudarsko naselje pominje još 1303. godine. Tu je u srednjem veku bilo razvijeno zanatstvo, posebno kujundžiluk, koji se do danas održao.

U ovom kraju, na oko 40 km od Prištine, nalaze se ruševine NOVOG BRDA, sa nadmorskom visinom od 1124 m. Grad je podigao kralj Milutin, u periodu ekonomskog i političkog procvata svoje države. Novo Brdo se pominje 1326. godine kao rudarski i trgovački centar sa oko 40.000 stanovnika kao i raskrsnica puteva za Dubrovnik, Solun i Carigrad. U to vreme doživeo je procvat, zahvaljujući bogatstvu u rudama srebra i zlata. Grad je stradao u nekoliko navrata.

Na oko 30 km severno od Prištine, u dolini reke Laba nalazi se PODUJEVO, administrativni i privredni centar istoimene opštine. Do Podujeva vodi asfaltni put, čija se izgradnja nastavlja prema Kuršumliji, Prokuplju i Nišu. Mesto je povezano sa Prištinom i Nišom železničkom prugom i autobuskom linijom. Na putu za Podujevo, u blizini sela Lužane, nalazi se neuređena Kisela banja, koja leči šećernu i kožne bolesti.

Južno od Prištine, udaljena 16 km, nalazi se varošica LIPLJAN, centar opštine i važna železnička stanica na pruzi Beograd — Skopje. Među privrednim objektima najznačajnija je fabrika lepenke. Od znamenitosti treba pomenuti lipljansku crkvu, podignutu u XII veku, sa živopisom iz XIV i XVI veka. Tu su otkriveni ostaci jedne ranovizantijske bazilike. U blizini lipljana nalazi se rudnik magnezita »Goleš« u Maguri, a u izgradnji je i rudnik nikla.

Priština — hotel »Kosovski božur«

Praktične informacije

Smeštaj i ishrana:

Hotel »Kosovski božur«, telefon 038/24-40, raspolaže sa 6 apartmana i 200 ležaja, kafesalom, salom za ručavanje, dancing-salom, zimskom baštom, letnjom terasom, dvema salama za bankete i prijeme, parking-prostorom i menjačnicom.

Hotel »Union«, sa 40 ležaja, bifeom i ekspres-restoranom za samousluživanje.

Auto-servisi:

»Kosovo-trans«, pogon »Remont«, ulica Lenjinova bb., telefon 22-612 i 22-362, radno vreme od 7—15 časova.

AMD, Lenjinova 46, telefon 23-155, radno vreme od 8—14 a u toku sezone od 8—20 čas.

Auto-servis »Boško Čakić«, ulica Maršala Tita bb., telefon 26-822, radno vreme od 7—14 časova. Vršiti kompletne popravke kola.

Benzinske pumpe:

»Jugopetrol« i »INA«.

Putničke agencije:

»Putnik«, telefon 22-058, menjačnica, radno vreme od 7—19 časova.

»Centroturist« (sa menjačnicom), tel. 22-373, radno vreme od 7—19 časova.

Banke:

»Jugobanka«, ulica Maršala Tita, telefon 24-669 (sa menjačnicom), radno vreme od 7—19 časova.

Banka Kosova, radno vreme od 7—14 časova, ulica Maršala Tita 25, telefon 25-287.

Služba društvenog knjigovodstva (sa menjačnicom), radno vreme od 7—14 časova, ulica Maršala Tita, telefon 22-055.

Pijačni dan: Utorak.

Autobuska stanica: telefon 22-040.

Železnička stanica: Kosovo Polje, veza gradskim autobusom i taksi-kolima.

Taksi stanica ispred hotela »Kosovski božur«

Bolnica: telefon 22-222.

Stanica hitne pomoći: telefon 94.

Pošta sa telefonom 98 i telegramom, radi non-stop.

Turistički savez Kosova, telefon 22-375, radi od 7—15 časova.

Turistički savez regiona Priština, tel. 24-289, radi od 7—15 časova.

UROŠEVAC

Oko 24.000 stanovnika, 580 m nv., hotel, auto-servis za kompletne usluge, benzinska pum-pa, Banka Kosova, ul. Maršala Tita 99., tele-fon 80-023.

Napuštajući Prištinu, Jadranska magistrala vodi kroz kosovsku ravnicu u pravcu Skopja. Na oko 5 km istočno od magistrale, u selu Donje Gadimlje, otkrivena je interesantna pećina, koja je zbog raskoši podzemnih ukrasa (stalaktita i stalagmita) od mermera, što je retka pojava, dobila ime Mermera pećina. Radi se na njenom uređenju i do sada je otkri-ven kanal dugačak 300 metara. Posle 37 kilometara vožnje,

Detalji iz Uroševca

nalazimo na varošicu UROŠEVAC, koja je posle oslobođenja, zahvaljujući stambenoj izgradnji, uređenju ulica i podizanju nekoliko privrednih objekata, dobila savremeniji izgled. Uroševac ima veoma pogodne saobraćajne uslove, jer leži na Jadranskoj magistrali, sa kojom se ukrštaju asfaltni putevi iz pravca Bujanovca, Gnjilana i Prizrena, kao i na železničkoj pruzi Beograd — Skopje. Grad je novijeg datuma. Razvio se posle izgradnje železničke pruge kroz Kosovo, krajem prošlog veka, i napredovao po oslobođenju zbog razvoja drvne i pre-nambene industrije.

U blizini Uroševca postoji interesantna hidrografska po-java — bifurkacija reke Nerodimke, čije vode otiču u dva

morska sliva: egejski i crnomorski. Razvođe između ova dva sliva predstavlja jedna blaga kosa — Kuka (667 m), koja se nalazi na zapadnoj strani, i kosa Biba, koja predstavlja naj-istureniji deo planine Žegovca. Ovaj fenomen je jedinstven u Evropi, a bliže područje ovog fenomena, zbog podvodnog i barskog zemljišta, predstavlja stecište ptica-selica, koje na putu za Malu Aziju i istočnu Afriku ostaju tu nedeljama, radi predaha.

U okolini Uroševca (oko 25 km), na putu za Prizren, preko Štimlja, nalazi se selo Crnoljeva, u čijoj je blizini januara 1943. godine partizanski odred »Zejnel Ajdini« napao kolonu italijanskih vojnih automobila. Na tom mestu, pored samog puta, podignuta je spomen-česma i spomenik partizanu po-ginulom u toj akciji. Ceo kraj oko spomenika okružen je šu-movitim proplancima i livadama.

Smeštaj i ishrana u Uroševcu, u hotelu »Ljuboten«, »C« kategorije, sa 54 ležaja i menjačnicom. U Uroševcu postoji auto-servis, gde se vrše kompletne opravke svih vrsta put-ničkih vozila.

ODVOJAK: UROŠEVAC — GNJILANE — BUJANOVAC

GNJILANE

Oko 23.000 stanovnika, 500 m nv. Hotel, put-nička agencija, auto-servis.

Gnjilane se pominje u XIV veku. Leži u jugoistočnom delu Kosova, blizu izvorišnog dela Binačke Morave. Privredni je centar kraja Gornje i Donje Binačke Morave. Ima tekstilnu industriju, fabriku duvana, razvijenu trgovinu i zanatstvo. Pre-ko Bujanovca, Gnjilane je povezano sa moravskom dolinom, kojom vodi savremeni put I reda »Bratstvo-jedinstvo« i želez-nička pruga Beograd — Devdelija.

Od znamenitosti, u gradu se nalazi tekija derviške sekte SAADI, za koju se pretpostavlja da je osnovana 80-tih godina prošloga veka. U njoj se čuvaju interesantni muzički instru-menti, uz veliki broj igala, kojima se derviši bodu jednom godišnje, za vreme verskih obreda. Inače, u gradu je sačuvan i veći broj starih kuća iz XVIII i XIX veka.

Okolina i izletišta

Kod sela Močara, oko 2 km od Kosovske Kamenice, na putu Bujanovac se nalazi manastir RDAVAC, jedan od naj-starijih manastira na Kosovu. Građevina ima zanimljivu tro-lisnu osnovu, koja je naročito poznata u Svetoj Gori. U oko-lini Kamenice nalaze se i ostaci (iz XIV veka) manastira TAMNICE i crkve SV. BOGORODICE.

Okolina Gnjilana poznata je po veoma pristupačnim pri-rodnim lepotama. Posebno je privlačno izvorište Južne Mo-

rave, kod sela Binča, između Žegovca i Skopske Crne gore. Južna Morava ima mnoge plaže sa mogućnostima za ribolov. Okolne planine — severni Žegovac i Ajkobila — bogate su divljači: najviše ima jarebica-kamenjarki.

Banja Klokot nalazi se na 15 km jugozapadno od Gnjilana, na putu prema Uroševcu. Leži na visini od 400 m nv. Ima nekoliko termalnih izvora, temperature od 16—32°C. Leči reumatizam, išijas, kožne, ženske i stomačno-crevne bolesti. Po mišljenju stručnjaka, ovo je najlekovitija banja na Kosovu, a upoređuju je sa Vrnjačkom Banjom. Za sada raspolaže veoma skromnim smeštajnim kapacitetima: 42 ležaja u hotelu i oko 100 ležaja u privatnim stanovima. Hotel ima restoran sa 100 sedišta.

Kapaciteti banje su sledeći: 200 kada i dva bazena za po 50 osoba u jednoj smeni. Voda sa izvora se flašira i prodaje na tržištu.

Informacije: Banjsko-klimatsko lečilište Klokot, telefon 14, pošta Vitina.

Praktične informacije

Smeštaj i ishrana: **Hotel »Kristal«**, telefon 82-151, sa 21 sobom, jednim apartmanom, ukupno 36 ležaja. Hotel ima restoran sa 50 sedišta, kafanu sa 130, banket-salu sa 25 i terasu sa 70 sedišta. Kuhinja priprema domaće specijalitete. U gradu postoji jedna narodna kuhinja, sa orijentalnim specijalitetima.

Auto-servisi: Auto-moto društvo, telefon 82-044, vrši usluge pranja i podmazivanja vozila i sitne opravke. Radno vreme od 7—14 časova.

Benzinske pumpe: »INA«, na ulazu u grad, i »Jugopetrol«, na izlazu iz grada. Radno vreme od 6—22 časa.

Pužničke agencije: »Jugoturist«, telefon 82-251.

Trgovina: U gradu su prodavnice proizvoda Fabrike tekstila iz Gnjilana (čipka i tepisi) a pijačni dan je subota. Na pijaci ima proizvoda domaće radinosti: lončarstva, narodnih vezova i dr.; vašar se održava 7. i 8. jula svake godine.

Autobuska stanica: telefon 82-231.

Bolnica: telefon 82-130.

Hitna pomoć: telefon 94.

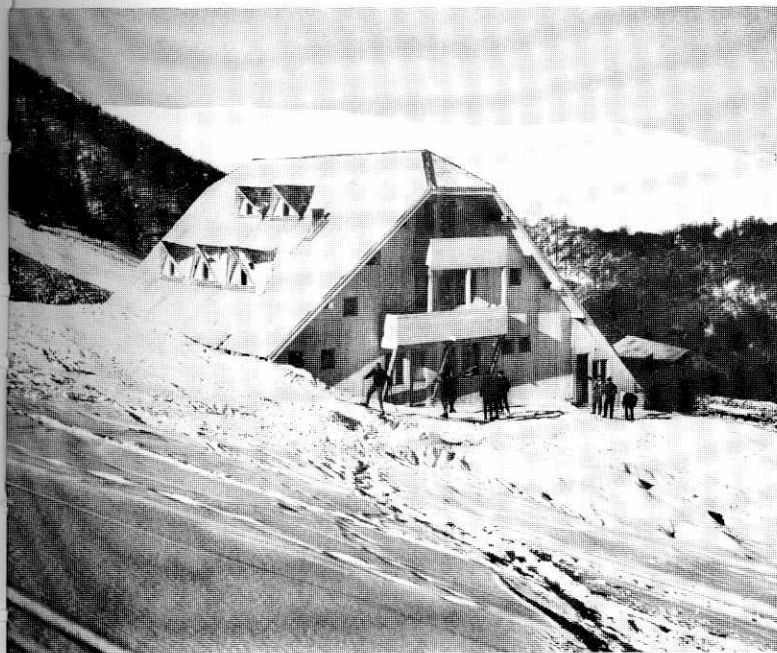
Pošta sa telegrafom i telefonom radi od 6—21 čas.

Od Jadranske magistrale, nedaleko od Uroševca, odvaja se put koji vodi do poznatog izletišta BREZOVICE. Smeštena na obroncima Šar-planine, na visini od 940 m nv., sa prijatnom klimom, privlačna je za letovanje, a šire područje pogodno za zimske sportove.

Područje Brezovice obuhvata terene na visini do 2.500 m, sa odličnim uslovima za zimske sportove. Snežni pokrivač u ovoj zoni je takode postojan — zadržava se najmanje 5 meseci. Prosečna debljina snega u nižim delovima iznosi oko 0,50 m, u višim 1, a u najvišim do 2 m. Najlepši smučarski tereni su na Jelovarniku, do Piribega, na visini od 2.325 m. Spadaju u red najlepših u zemlji. Visinska razlika ovih terena je između 1.600 i 2.500 m, tako da omogućuje upražnjavanje svih smučarskih disciplina.

Šarski region obiluje većim brojem ledničkih jezera, nastalih u cirkovima nekadašnjih lednika. Među njima se ističe kao najveće Livadičko jezero, na visini od 2.173 m, zatim Vrbeštičko, Jažinačko i druga jezera. Celu zonu Brezovice presecaju planinski potoci i reke, među kojima je najveća — Lepenac. Bogate su pastromkom. Uopšte, konfiguracija re-

Smučarski centar na Šari

ljeva brezovičkog regiona daje izrazitu sliku alpskog pejzaža. U predelu Jelovarnika, delimično, zatim istočno dolinom reke Muržice, sve do Gumništa, teren je obrastao gustim šumama, a proplanci su pod livadama i pašnjacima. Nadmorska visina je pogodna i za aktivan odmor u toku čitave godine.

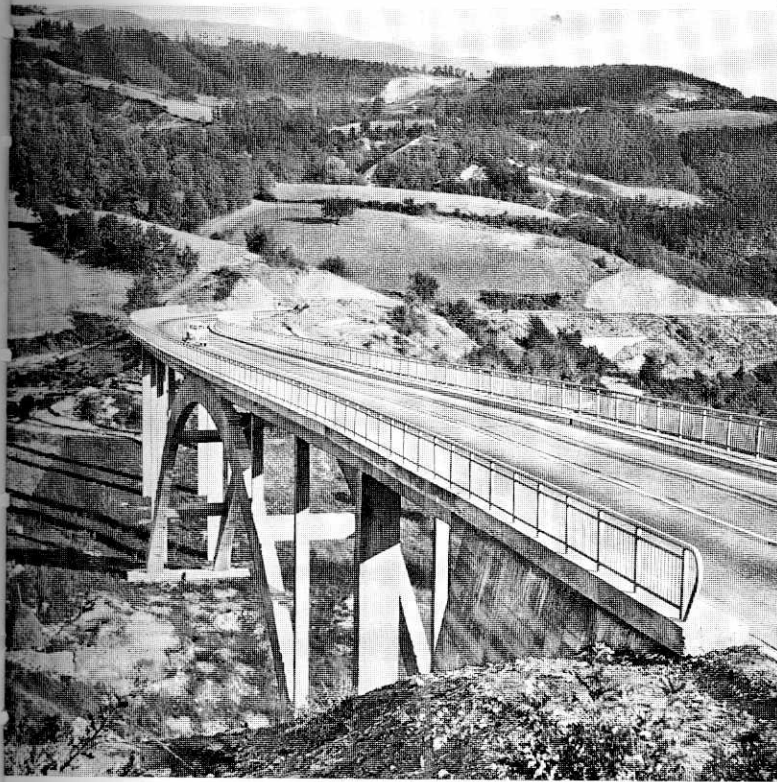
Sara je poznata po izvanrednim lovnim mogućnostima, jer se na ovim terenima nalaze staništa divokoza, medveda, risova i tetreba. Na području Jažinačkog jezera, stvara se značajan lovački centar, a povoljni uslovi za lov postoje i kod Livadičkog jezera, u blizini Demirkapije (2.491 m). Ovdje su izgrađene lovačke kuće i čeke za lov na divljač. Prebacivanje lovaca do lovnih terena obavlja se brdskim konjima od naselja Brezovice.

Na Brezovici izgrađen je hotel »B« kategorije sa depandansom sa 110 ležaja.

U Brezovici postoji hotel »Breza«, uz veći broj vila, sa ukupno 88 ležaja, a na severnim padinama Šare, smeštajni kapaciteti su u objektima »Stojkova kuća«, domu »Bačila«, domu »Partizana« i planinarsko-smučarskom domu (ukupno 218 ležajeva). Izgrađena je žičara sa zatvorenim dvosednim kabinama. Polazi od »Stojkove kuće« i penje se do visine od 2126 m. Dužina joj iznosi 980 m. Izletnici i smučari se njome penju do smučarskih terena »Lavori«. Izgrađen je motel na Prevalcu, a na Brezovici ugostiteljski objekat.

Brezovica je drumom, koji vodi preko Prevalca (1600 m), a zatim kroz Sredačku župu, povezana sa Prizrenom (34 km), a preko Šare i Tetova sa Skopjem (66 km).

Od Uroševca, Jadranska magistrala vodi kroz Kačaničku klisuru, koja se usekla između Šare i Skopske Crne gore, kojom se Kosovo povezuje sa Skopjem. Klisura je duga 24 km.

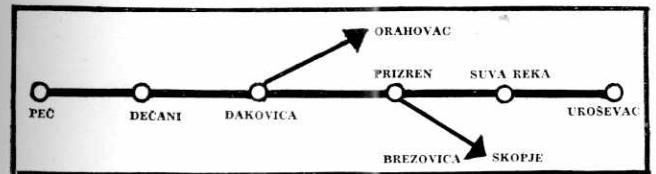
Deo Jadranske magistrale kroz Kačaničku klisuru

Iz lovišta na Šari

Njome protiče reka Lepenac, koja se u Skopskoj kotlini uliva u Vardar. Osim druma, klisurom vodi i železnička pruga Beograd — Skopje.

KAČANIK leži na severnom ulazu u Kačaničku klisuru. To je nekadašnje utvrđenje za obezbeđenje prolaza kroz klisuru (XVI v.), čiji su ostaci sačuvani. U Kačaniku postoji i džamija koju je podigao Sinan-paša, a u blizini varošice i jedna tekija. Kod Kačanika izgrađen je motel sa 24 ležaja.

II ITINERER

PEĆ — DEČANI — ĐAKOVICA (Orahovac) — PRIZREN (Brezovica — Skopje) — SUVA REKA — UROŠEVAC

PEĆ

Oko 45.000 stanovnika, 520 m nv., auto-servis, benzinska pumpa, »Putnik« i »Centroturist«, hoteli »Metohija« i »Korzo«, auto-kamp i dom ferijalaca.

Na obalama Pečke Bistrice, u podnožju planinskog masiva Prokletija, Peć predstavlja značajnu raskrnicu puteva koji povezuju Crnogorsko primorje, preko Čakora i Rožaja sa Makedonijom i Atinom, Beogradom i Nišom. Osim ovih drumskih veza, Peć se povezuje i železničkom prugom sa Beogradom, Skopjem i Nišom. Sve drumske veze predstavljaju savremene asfaltne puteve, izuzev pravca preko Čakora do Murina u Crnoj Gori (60 km). Put pored Radavačke pećine na Rožaje, povezuje Peć sa Jadranskom magistralom (36 km). U izgradnji je i savremeni put Peć — Priština — Niš, koji predstavlja najkraću vezu sa Moravskom i Maričkom dolinom.

Zbog povoljnog saobraćajno-turističkog položaja, prirodnih lepota uže i šire okoline i bogatstva kulturno-istorijskih spomenika, Peć predstavlja jedno od najposećenijih mesta u Pokrajini.

Istorija i znamenitosti

Početakom XIII veka, Peć se pominje kao selo, a u XIV predstavlja živo trgovačko mesto, sa dubrovačkom kolonijom. U toku postojanja srednjovekovne srpske države, Peć je kulturni centar, u čijoj se neposrednoj blizini nalazi Pečka patrijaršija. Dolaskom Turaka i Peć se razvija pod uticajem orijentalne arhitekture. Postaje prava kasaba sa uskim ulicama, kaldrmom i džamijama. Trgovački značaj Peći nije opadao, jer su ovuda prolazili putevi za razne krajeve turskog carstva.

U privrednom pogledu, između dva svetska rata, Peć stagnira. Po oslobođenju podignut je veći broj industrijskih objekata, fabrika šećera, kombinat kože i obuće, drvno-industrijski kombinat i fabrika auto-delova. Izgrađen je i novi hotel, na samoj obali Pečke Bistrice, u stilu metohijske kule, izgrađen je od crvenog i crnog mermera iz Dečana i Banje Ilidže. U ovom periodu izgrađen je i lovački dom (iznad Pečke patrijaršije), planinarska kuća na Prokletijama, moderan auto-kamp na Karagaču i dom ferijalaca.

Iz turskog perioda, veoma je interesantna gradska arhitektura, sa većim brojem očuvanih kuća feudalaca, među kojima je naročito poznat Tahir-begov konak, za koji se smatra da predstavlja najlepší i najčistiji stil stare turske gradske arhitekture u Metohiji. Takođe su interesantne Jašar-pašina kuća i Šeremt kula. Ove zgrade predstavljaju mešavinu metohijskog tipa kule i pravih turskih kuća, naročito po spoljašnjoj arhitekturi. Izgrađene su od kamena, za razliku od

Izvorna narodna igra iz Rugova

44

Rugovska klisura

čisto turskih kuća od nepečene cigle i blata, sa visokim i malim prozorima (nalik na puškarnice), na isturenom čardaku. U svoje vreme, predstavljale su sigurno sklonište od neprijatelja za članove krvno zavađenih porodica. Takav tip kuće dominira u čitavoj Metohiji. Međutim, unutrašnjost begovskih kula u Peći je podešena prema tursko-orijentalnom uticaju. Tavanice soba su visoke, u duborezu, sa dolapima (nišama, gde se smešta posteljina). Opoljene su visokim zidovima, sa veoma lepo uređenim baštama.

Dobro je očuvana i gradska četvrt sa starom čaršijom — malim dućanima raznih zanatlija (kujundžije, zlatari, papuđžije, sarači, krojači narodnog odela i dr.). U tom delu grada je lepa Bajrakli-džamija, iz XV veka. Spada u red starijih građevina islamske arhitekture. Ima veliku kupolu, vitko minare i trem sa tri male kupole. Peć ima Muzej narodnooslobodilačke borbe, smešten u kući narodnog heroja Miladina Popovića. U Muzeju je izložen materijal vezan za život i rad narodnih heroja Miladina Popovića, Ramiza Sadika i Bore Vukmirovića.

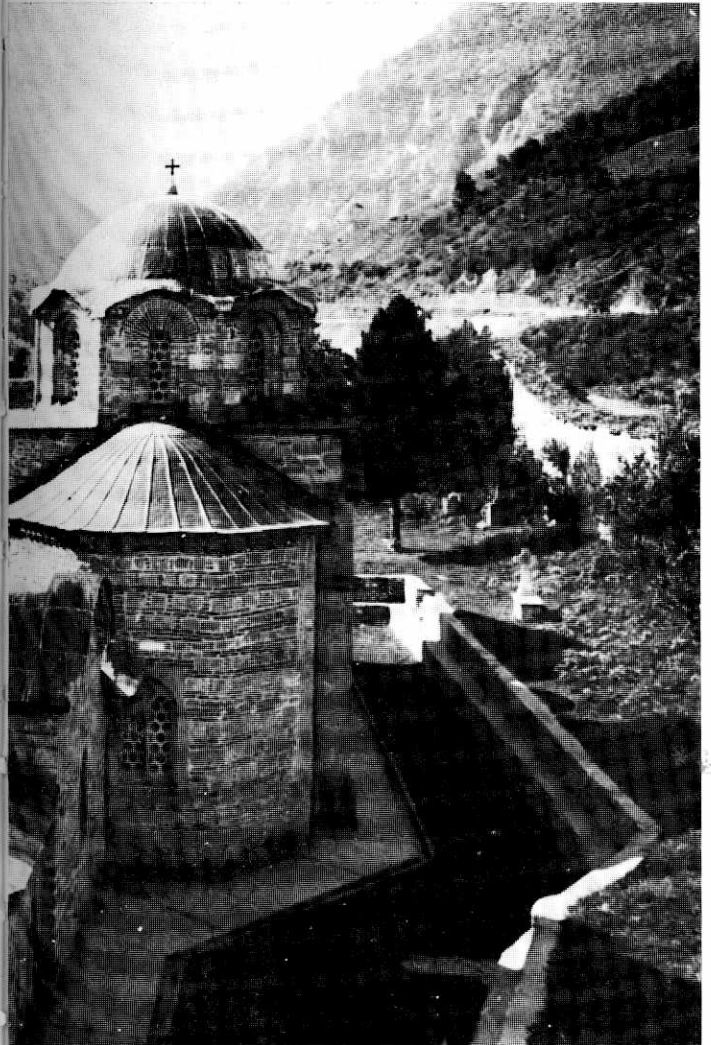
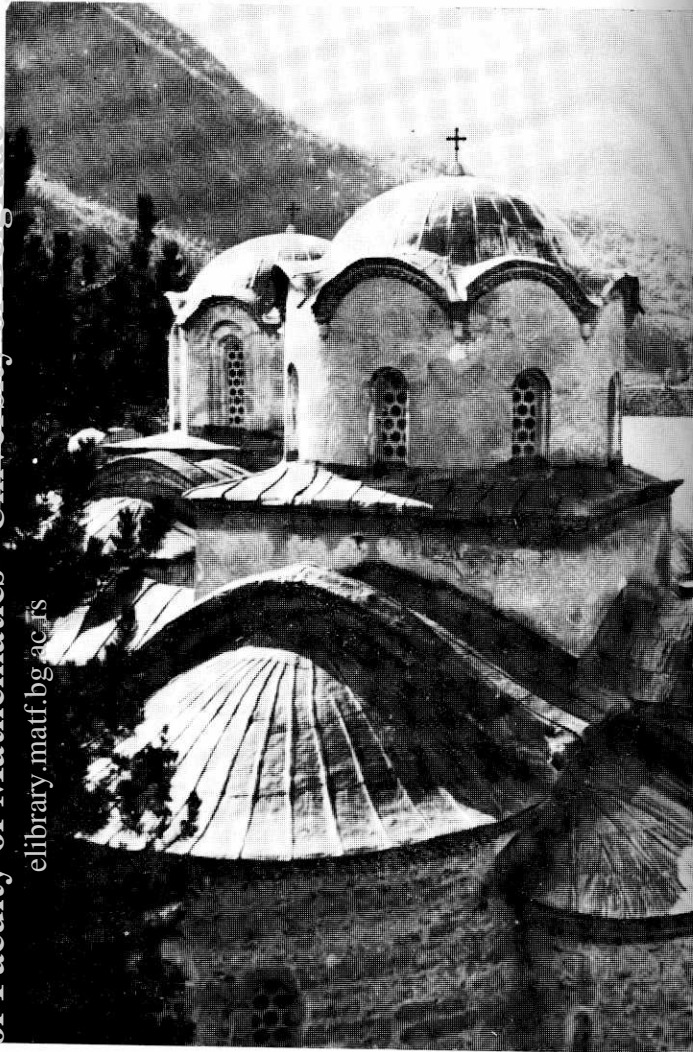
45

Na periferiji grada, pred ulazom u Rugovsku klisuru, leži manastir Pečka patrijaršija. Sastoji se od četiri crkve, podignute jedna uz drugu, tako da sačinjavaju celinu. Početak gradnje ovog manastira vezan je za Savu Nemanjića, kome je Arsenije I poverio da pronade pogodnije mesto od Žiče (kod Kraljeva) za sedište Srpske arhiepiskopije. Tako je prvo izgrađena crkva Sv. Apostola 1253. godine i sedište Arhiepiskopije preneto je u Peć. Arhiepiskop Nikodije je 1324. godine

podigao novu crkvu Sv. Dimitrija, uz severni zid stare crkve. Godine 1330, uz južnu fasadu glavne crkve sazidana je crkva Bogorodice Odigitrije, koju je podigao arhiepiskop Danilo, a na južnoj strani crkva Svetog Nikole. Isti arhiepiskop podigao je i pripratu, kojom je vezao sve četiri crkve u celinu.

Za vreme vladavine cara Dušana, 1346. godine, arhiepiskopija je podignuta na stepen patrijaršije. Dolaskom Turaka patrijaršija je ukinuta, ali ju je 1557. godine obnovio Mehmed-

Pečka patrijaršija (XIII vek)

Pecka patrijaršija — Devojka sa vazom (freska)

paša Sokolović. Narednih godina, Patrijaršija razvija široku političku i kulturnu aktivnost među Srbima. Turski sultan Mustafa III zabranio je 1776. godine ovakvu aktivnost Patrijaršije.

Arhitektonska ostvarenja u izgradnji Pečke patrijaršije izvedena su pod uticajem raške (crkva Svetih Apostola) i domaće srpske kosovsko-metohijske škole (ostale tri crkve). Osnova im je krstobrazna (crkva Sv. Dimitrija i Bogorodice Odigitrije) i jednobrodna, sa transeptnim i trodelnim oltar-

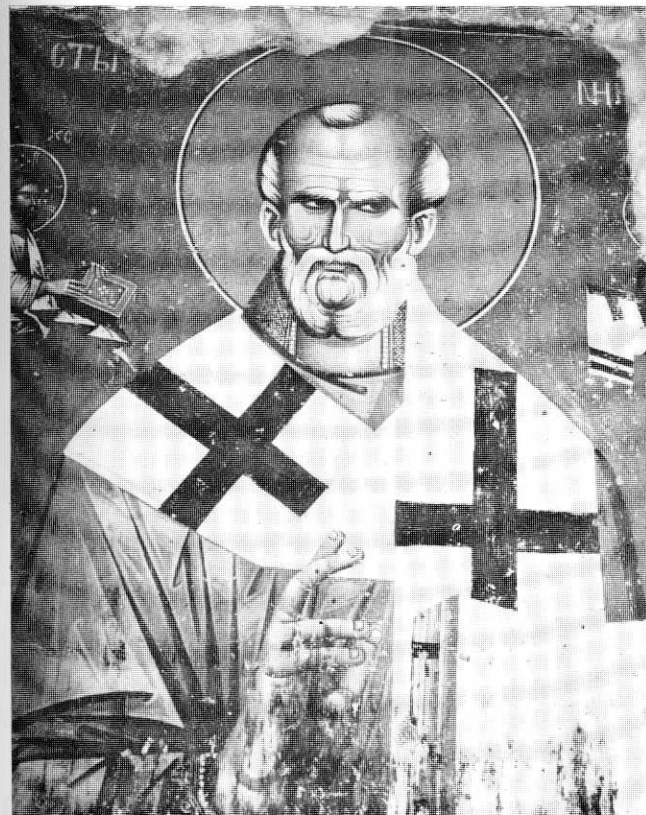
skim prostorom zasvedenim kupolom. Interesantna je velika Danilova priprata. Današnji izgled ove priprate potiče iz XVI veka.

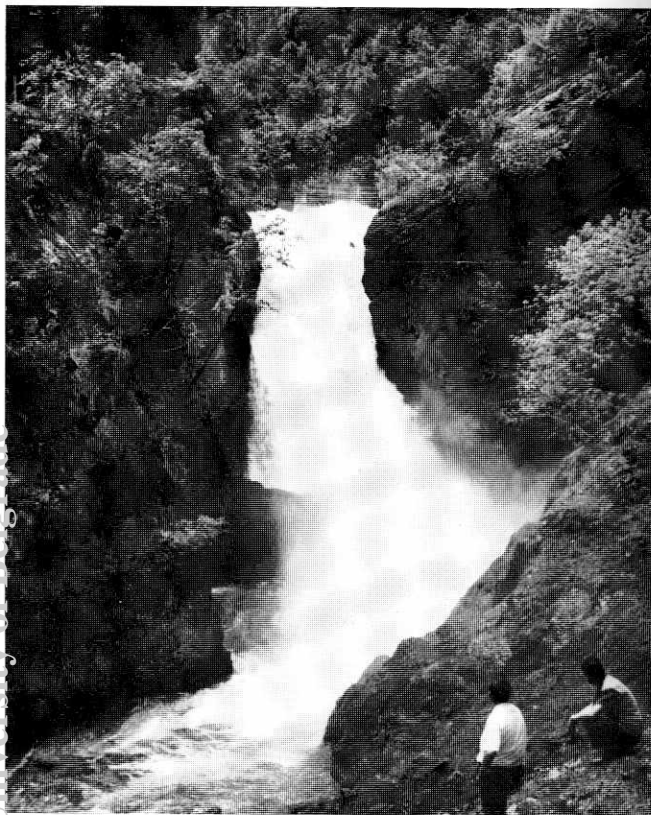
U crkvi Svetih Apostola sačuvan je veliki broj scena na kojima su figure, obučene u jednostavnu odeću, pune kolorističkog bogatstva.

Riznica Pečke patrijaršije otvorena je 1957. godine. Izloženo je 89 predmeta primenjene umetnosti, radenih u raznim tehnikama od zlata, srebra i slonove kosti. U riznici ima rećkih primeraka rukopisnih knjiga, pisanih na pergamentu i hartiji. Slova su pisana mastilom, cinoberom i bojom. U zlatu je naslikan »Apostol« (XVI vek), »Četvorjevanđelje« iz XV veka i drugo. Korice ovih knjiga su drvene, presvučene kožom ili obojenom tkaninom. Sačuvan je i izvestan broj jevanđelja okovanih zlatom, srebrom i obojenim emajlom.

U pečko-dečanskoj ikonopisnoj školi, od XIV do XIX veka izraden je veliki broj ikona visoke vrednosti. Riznica Pečke patrijaršije predstavlja bogatu srednjovekovnu zbirku jedin-

Pecka patrijaršija — sv. Nikola (freska)

- Vodopad na izvorištu Belog Drima

kilometara, kao i Pečka Bistrica, koja svojim brzim tokom i penušavim vodopadima doprinosi impresivnoj slici ovog planinskog ambijenta. Rečica je bogata potočnom pastrmkom, pa je i u tom pogledu privlačna za izletnike.

Severozapadno od Peći, na udaljenosti od 6 km, između planine Paklena i Hasanovog vrha, usekla je duboki kanjon reka Sušica. Dubina kanjona iznosi oko 900 m. Slojevi su veoma nagnuti i strmo se spuštaju prema koritu reke Sušice. Pristup kanjonu je moguć uzvodno od ušća Sušice u Beli Drim, ili između Peklena i Crnog Vrh.

Put koji vodi od Peći prema Rožaju prolazi pored izvora Belog Drima i Radovačke pećine (na oko 10 km). Izvor Belog Drima, sa vodopadom visokim 25 m, i Radovačka pećina, bogata ukrasima stalaktita i slagamita, sa podzemnim dvoranama, predstavljaju prirodni kuriozitet prokletijskog planinskog područja.

Na Prokletijama živi mrki medved, divokoza, srna, veliki tetreb i divlja svinja. Izgrađene su lovačke kuće i čeke. Pre-

voz do lovačkih kuća od kolskog puta obavlja se konjima. Na Belom Drimu, i Istočkoj Reci i Pečkoj Bistrici, razvijen je sportski ribolov, naročito na pastrmku-potočaru, belicu, klena, mrenu i druge vrste riba.

U pravcu prema Kosovskoj Mitrovici (12 km), povezana asfaltnim putem, nalazi se pečka banja ILIDŽA na nadmorskoj visini od 560 m. Temperatura termalnih izvora ove banje iznosi 47,5°C. Lečenje se primenjuje u toploj vodi (reumatizam, išijas, kožne bolesti, oboljenja kostiju, nerava i hronične ženske bolesti).

Lečilišna funkcija banje Ilidže datira iz rimskog perioda, o čemu svedoče ostaci kupatila i zemljane cevi u severozapadnom delu banje. Poslednjih godina izrađuju se potrebni banjski objekti. Podignut je moderan stacionar sa 44 sobe i 85 ležaja, restoranom sa 120 i kafanom sa 80 mesta. Stacionar ima parno grejanje, 2 sale za fizikalnu terapiju, jednu salu za vežbe i kupatila kapaciteta 140 lica u jednoj smeni. Izgrađen je i hotel »Ilidža«, sa 16 soba i 45 ležaja, restoranom kapaciteta 80 i kafanom sa 150 mesta. U banji su podignuta i tri paviljona sa 33 sobe (ukupno 75 ležaja). U privatnom smeštaju ima oko 160 kreveta. Banjska sezona traje cele godine. Ilidža je jedno od izletišta stanovnika Peći, Đakovice i okolnih mesta.

Praktične informacije

Smeštaj
i ishrana:

Hotel »Metohija«, telefon 62-119 i 62-424 (64 sobe sa ukupno 110 ležaja), restoran kapaciteta 180 sedišta, kafana sa 180, kafe-bar sa 80, bašta sa 200 i terasa sa 40 sedišta, specijalitet kuhinje hotela je »metohijski ordevr«.

Metohijska kula — autohtona albanska arhitektura

Stacionar u pečkoj Banji »Ilidži«

Hotel ima parking-prostor za 70 vozila, non-stop menjačnicu i prodavnicu suvenirna.

Hotel »Korzo«, telefon 62-423 (24 sobe sa ukupno 54 ležaja), restoran kapaciteta 40 sedišta, kafana 120, sala 8, bašta 60 sedišta; aperitiv-bar i kuhinja; menjačnica i prodaja suvenirna.

Grad ima i savremeno opremljen ekspres-restoran sa 180 sedišta, koji radi od 5—21 čas.

Auto-kamp »Karagač«, smešten u istoimenom parku, telefon 62-358, udaljen od centra grada 600 m, raspolaže sa 9 ležaja u vilama; kamp-plac veličine 1500 m², za 50 šatora sa po 2 ležaja, restoran kapaciteta 40 sedišta, terasa sa 30 sedišta, rešo-kuhinja sa 8 priključaka, sanitarni uređaji, perionica rublja, 4 tuš-kabine, umivaonica, tekuća topla i hladna voda.

Motel »Rugovska klisura«, u Kučištu (22 km od Peći, prema Čakoru), raspolaže sa 5 soba (ukupno 10 ležaja); zajedničko kupatilo, restoran, kamp-plac veličine 1200 m² za 40 šatora sa po dva ležaja.

Auto-kamp »Dardanija« sa 32 ležaja u kamp-kućicama.

Planinarski dom »Jelenak«, na Bjeluhi, ima 12 soba (ukupno 60 ležaja); restoran-kafana.

Planinarski dom »Pločice«, u podnožju Đeravice, raspolaže sa 32 ležaja u nekoliko višekrevetnih soba; sala za ručavanje.

Planinarska kuća »Bog«, na planini Boge, ima 12 soba sa 40 ležaja i restoran.

Auto-servisi: Auto-moto društvo »Metohija remont«, telefoni 62-195 i 62-196.

Peć — hotel »Metohija«

Benzinske pumpe:

Na izlazu grada prema Đakovici, »Jugopetrol«.

Putničke agencije:

»Putnik«, telefon 62-162 (sa menjačnicom), radi od 7—19 časova; »Centroturist«, telefon 62-046 (sa menjačnicom) radi od 7—19 časova.

Banke:

Banka Kosova, ul. Maršala Tita 68a, radi od 7—14, časova, telefon 62-808.

Trgovina:

Prodavnica suvenirna, ulica JNA, tel. 62-192, radi od 7—18 časova. U staroj čaršiji prodaju se zanatski proizvodi.

Pijačni dan je subota. Na pijaci se mogu kupiti proizvodi domaće radinosti: čilimi; vez, pojedini delovi narodne nošnje i posude od drveta, a u staroj čaršiji — filigranski proizvodi.

Autobuska stanica, telefoni 62-040 i 62-463.

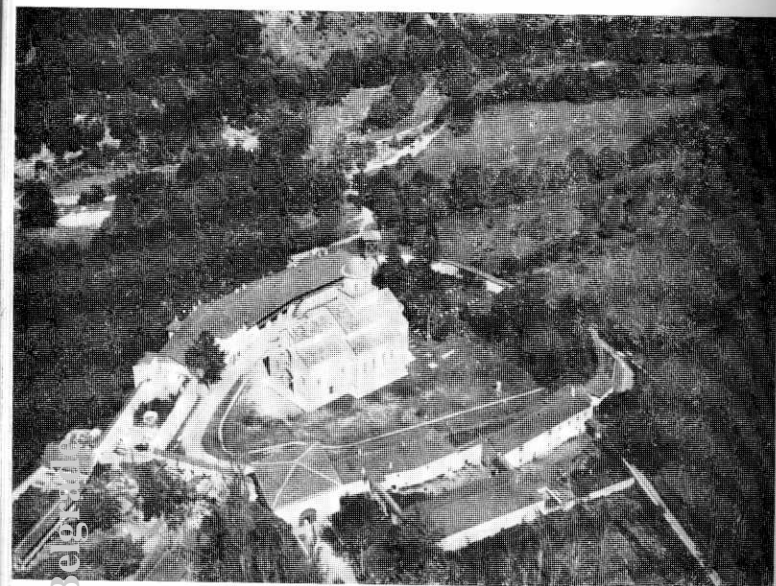
Železnička stanica, telefon 62-100.

Bolnica, telefon 62-076.

Stanica za hitnu pomoć, telefon 94.

Pošta sa telefonom 98 i telegrafom, radno vreme od 7—21 čas.

Turistički savez regiona, telefon 62-275.

Manastir Visoki Dečani (XIV vek)

DEČANI

Od Peći (na 16 km) u pravcu Đakovice, nalazi se na planini DEČANI, odakle se odvaja put u dužini od 2,5 km do poznatog klimatsko-turističkog mesta i manastira Visoki Dečani. Leži na padinama ogranaka planinskog masiva Prokletija, na samom izlazu iz klisure Dečanske Bistrice, okruženo gustom četinarskom i kestenovom šumom. Nadmorska visina letovališta je 670 m. Po romantičnoj okolini, ovo letovalište spada u red najboljih u SR Srbiji. Odavde se organizuju izleti na Prokletije, kao i duž Dečanske Bistrice, koja je okružena prostornim kompleksom borove i kestenove šume. Sa obe strane reke niže se pećine raznih isposnika iz srednjeg veka, udubljene u strme i kamenite strane klisure. Dečanska Bistrica ima lepe plaže i odlične uslove za ribolov (pastrmka).

Na podnožju gorostasnih planina, pored Dečanske Bistrice, izdiže se manastir VISOKI DEČANI, okružen zidovima i manastirskim konacima. Po dimenzijama Visoki Dečani su najveći manastir u Srbiji. Ova zadužbina kralja Stefana Dečanskog, sastoji se iz tri dela. Centralni deo ima pet brodova. Iznad srednjeg broda izdiže se kupola, oslonjena na četiri stuba. Pripreta je niža, uža i trobrodna. Manastir je spolja obložen dvobojnim mermerom, koji se vadi u neposrednoj blizini. Građevina u izvesnoj meri ukazuje na uticaj zapadne umetnosti (romanske i gotske). Ispod krovova, preko cele građevine ide lukoviti motiv, čiji lukovi počivaju na konzolama sa figuralnim i biljnim motivima. Veoma je bogat ukras na prozorima, naročito na glavnoj apside. Na prozoru zapadne fasade nalazi se figuralni

reljef, koji predstavlja borbu sv. Đorđa sa aždajom. Neobično bogatstvo ornamentike i figuralne umetnosti u Dečanima nastalo je pod uticajem raške škole i Studenice.

Unutrašnjost manastira predstavlja pravu riznicu umetnosti srpskog srednjeg veka. Zidovi, stubovi i brodovi su pokriveni mnogim freskama i istorijskim portretima srpskih vladara. Na zidovima crkve nalazi se nekoliko stotina pojedinačnih kompozicija, uz cikluse sa nekoliko hiljada figura, koji ilustruju život Hrista i svetitelja, stvaranje sveta i motive iz zagrobnog života. Freske su radene pravom akademskom besprekornošću. U glavnoj kupoli nalazi se slika pantokratora. Crkva je živopisana u periodu od 1335—1340. kao i 1350. godine. Ispred prvobitnog ikonostasa, nalazi se duborezni ikonostas, a do carskih dveri leže dva čivota (u jednom su mošti Stefana Dečanskog).

Riznica manastira čuva 150 starih rukopisnih knjiga, na pergamentu i papiru, većinom ukrašenih ornamentima i inicijalima. Najznačajnije je delo biografija Stefana Dečanskog,

Manastir Visoki Dečani — Loza Nemanjića (freska)

koju je napisao Grigorije Camblak. Sačuvana je i zbirka ikona posebne umetničke vrednosti. U riznici se čuva i izvestan broj metalnih predmeta zanatske umetnosti srednjeg veka: pozlačeni krst cara Dušana i Stefana Dečanskog i srebrna čaša novobrdskog mitropolita Viktora, iz 1593. godine. Tu su i dečanske hrisovulje, iz 1330. i 1336. godine, pravni izvori (povelje) kojima se regulišu odnosi između crkve, države i podanika.

Portal manastira Visoki Dečani

Pored monumentalne građevine manastira, kasnije je sagrađevina i ulazna kula, stara Savina trpezarija, konak kneza Miloša, Leontijev i arhimandritski konak, kao i ostaci prizrenskog konaka, koji sa manastirom čine celinu.

58

Hotel »Visoki Dečani«

Oko 3 kilometra od manastira, u selu Ločane, očuvana je stara kuća-brvnara, prema predanju starija od manastira Dečana, jedini primerak stambene zgrade ove vrste na Kosovu.

U neposrednoj blizini ovog poznatog kulturno-istorijskog spomenika, sagrađen je hotel »Visoki Dečani«. Oko hotela se nalazi 35 komfornih vila (136 ležaja). Hotel ima 49 ležaja, restoran, galeriju, terasu, kafe-bar sa terasom i salu sa 450 sedišta; kamp-plac veličine 1200 m² za 40 šatora sa po dva ležaja. U letovalištu je dečje odmaralište i kamp Ferijalnog saveza sa novosagrađenih 200 ležaja.

Kamp-kućica u Dečanima

59

Đakovica — Begova kuća

ĐAKOVICA

Oko 31.000 stanovnika, 367 m n.v., hotel »Paštrik«; »Putnik« i »Centroturist« (sa menjačnicom), auto-servis, benzinska pumpa.

Na 36-tom kilometru puta Peć — Prizren, Đakovica je u srednjem veku bila jedna od poznatih trgovačkih gradova između Skadra i Carigrada. Očuvane su stare gradske četvrti pojedine zgrade orijentalne arhitekture. Poslednjih se godina naglo razvija. Podignuti su objekti tekstilne i prehrambene industrije. Nedaleko se nalazi i rudnik hroma Deva. U parku je podignut imponantni spomenik borcima palim u narodnooslobodilačkom ratu.

Od znamenitosti, posebno je interesantna stara očuvana urbanistička celina oko Hadum-džamije. Hadum-džamija je podignuta u XVI veku. Ima kvadratnu osovinu, kao svi verski spomenici islamske arhitekture u ovim krajevima, sa kupolom na trompama. Trem ima tri kupole na masivnim stubovima. Prednji deo džamije pokriven je arabeskama i citatima iz Korana. Iznad portala, crnom bojom je ucrtan natpis na arapskom jeziku, kojim je označeno da je džamija podignuta 1001. godine (po muslimanskom kalendaru-Hidžri). Oko džamije se nalaze: zgrada biblioteke, groblje i šadrvan.

Od islamskih spomenika, treba pomenuti Veliku tekiju, glavnu tekiju derviškog reda Saadi, grob Mehmed-Ali Paše, turskog maršala, uz nekoliko kuća stare gradske arhitekture, među kojima se lepotom ističu Begov konak i stara kuća u ulici Emin Duraku. Za posetioce je najinteresantnija očuvana stara čaršija oko Hadum-džamije, sa trgovinama i zanatskim radnjama sa ćepencima, što ovom delu grada daje istočnjački kolorit. Čaršiju čine mali i niski dućani sa ćepencima, gde se još neguju stari zanati (kujujundžijski, zlatarski, ćulavdžijski i terzijski).

60

Praktične informacije

Smeštaj i ishrana: Hotel »Paštrik«; telefon 84-170, raspolaže sa 34 sobe (ukupno 58 ležaja); restoran sa 80, kafe-sala sa 200 i terasa sa 80 sedišta; parking-prostor za 50 kola. Specijalitet kuhinje: domaći »a la Paštrik«.

Auto-servis: »Rekord«, telefon 84-094.

Banke: Banka Kosova, ul. Maršala Tita 227, radi od 7—14 časova.

Putničke agencije: »Putnik«, telefon 84-084 (sa menjačnicom), radno vreme od 6—19 časova; »Centroturist«, telefon 84-166 (sa menjačnicom), radno vreme od 6—19 časova.

Bolnica, telefon 84-135 i 84.240.

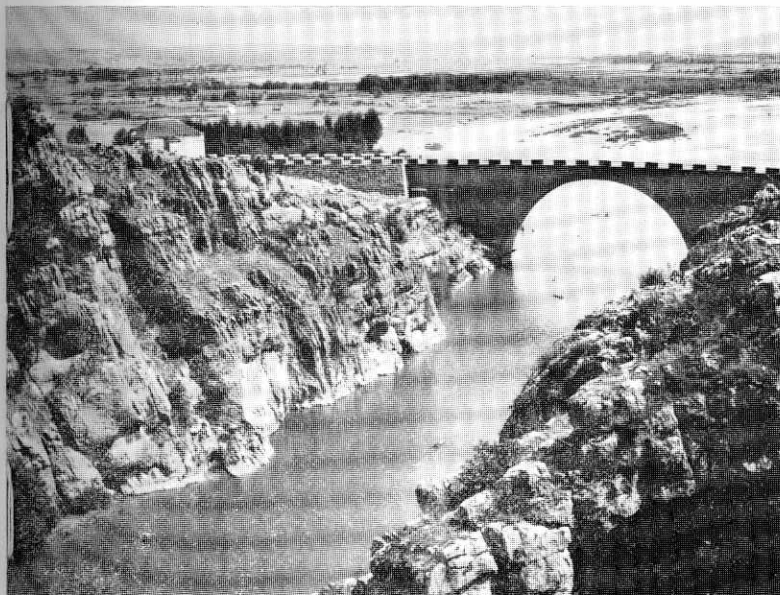
Služba hitne pomoći, telefon 94.

Pošta sa telefonom i telegrafom, radi od 7—18 časova.

Autobuska stanica, telefon 84-141.

Pijačni dan je ponedeljak. Na pijaci se mogu kupiti interesantni delovi narodne nošnje ovoga kraja, naročito albanske.

Kanjon Belog Drima kod Švanjskog mosta

61

Landovica — Spomenik narodnim herojima Bori Vukmiroviću i Ramizu Sadiku

Na osmom kilometru asfaltnog puta prema Prizrenu, nalazi se stari Terzijski most preko Belog Drima, koji su sagradile dakovičke terzije u XVIII veku. Danas je pod zaštitom države, kao istorijski spomenik. Na jedanaestom kilometru je i Švanjski most na Belom Drimu, izgrađen na izlazu reke iz kanjona-epigenije u krečnjačkom grebenu Gradiške površi. Dužina kanjona, čije su strane veoma strme, ovde iznosi oko 300 m. Gradiška površ se neposredno uzdiže iz ravnice koja dominira pejzažom i u kojoj je Beli Drim usekao svoje korito, da bi kod Švanjskog mosta ponovo tekao kao ravničarska reka. Neposredno ispod mosta podignut je ugostiteljski objekat, pored peskovite plaže.

Kod sela Velika Kruša, od glavnog puta Đakovica — Prizren odvaja se asfaltni put za ORAHOVAC, centar vinogradarskog područja Podrimlja. Naselje je starog porekla. U njemu postoje četiri drevne tekije, od kojih je jedna stara više od 350 godina (Halvetijska tekija). Neposredna okolina Orahovca poznata je po proizvodnji vina od domaćih sorti grožđa, pošto su klimatski uslovi i zemljište veoma povoljni za ovu kulturu. Orahovac ima veliki podrum vina, savremeno opremljen, čiji je kapacitet 200 vagona vina. Izvesne iskopine (čupovi, zapremine do 400 litara) ukazuju da je u ovom kraju i u stara vremena bilo razvijeno vinogradarstvo.

U selu Velika Hoča blizu Orahovca, gde ima oko 10 crkvića iz srednjeg veka, nalaze se i 3 ikone velikog majstora Longina iz XVI veka, visoke umetničke vrednosti.

Na oko tri kilometra od železničke pruge Klina — Prizren, nalazi se kanjon reke Miruše, leve pritoke Belog Drima. Tu je, u krečnjačku površ Koznika, reka Miruša usekla svoje usko korito, stvorivši 11 divnih vodopada i isti broj veličanstvenih manjih jezera, stepenasto poređanih, nalik na Plitvička jezera, ali manjih. Za sada, pristup ovom kanjonu moguć je samo pešačkom stazom.

Na putu za Prizren, u Landovici, nalazi se spomenik narodnim herojima Ramizu Sadiku i Bori Vukmiroviću, podignut na mestu gde su ih 20. aprila 1943. godine ubili fašisti.

Nedaleko od sela Landovice su omladinski vinogradi »Landovica«, sa modernim podrumom, kapaciteta 200 vagona vina.

PRIZREN

Oko 44.000 stanovnika, 420 m nv., hotel »The-randa«, auto-kamp, putničke agencije »Putnik« i »Centroturist«, auto-servis, benzinska pumpa

Leži u podnožju obronaka planine Šare, na obalama reke Bistrice. Povezan je železničkom prugom sa Beogradom, Skopjem i Nišom preko Kosova Polja, automobilskom cestom pre-

ko Dakovice, Peći i Čakora sa Crnogorskim primorjem, a preko Brezovice i Uroševca sa Skopjem, Ohridom i Atinom.

Po svojoj očuvanoj staroj arhitekturi, Prizren predstavlja jedan od najinteresantnijih i najljepših gradova Jugoslavije. Često se za njega kaže da je »grad-muzej pod vedrim nebom«, ili »grad izvora i lepote«. I zaista, ovaj grad sa kućama podignutim na kosi ispod starog Prizrenskog grada (Kaljaje), koje su nanizane jedna iznad druge, predstavlja poseban kuriozitet. Obiluje vrlo lepim starim kućama sa čardacima, koje

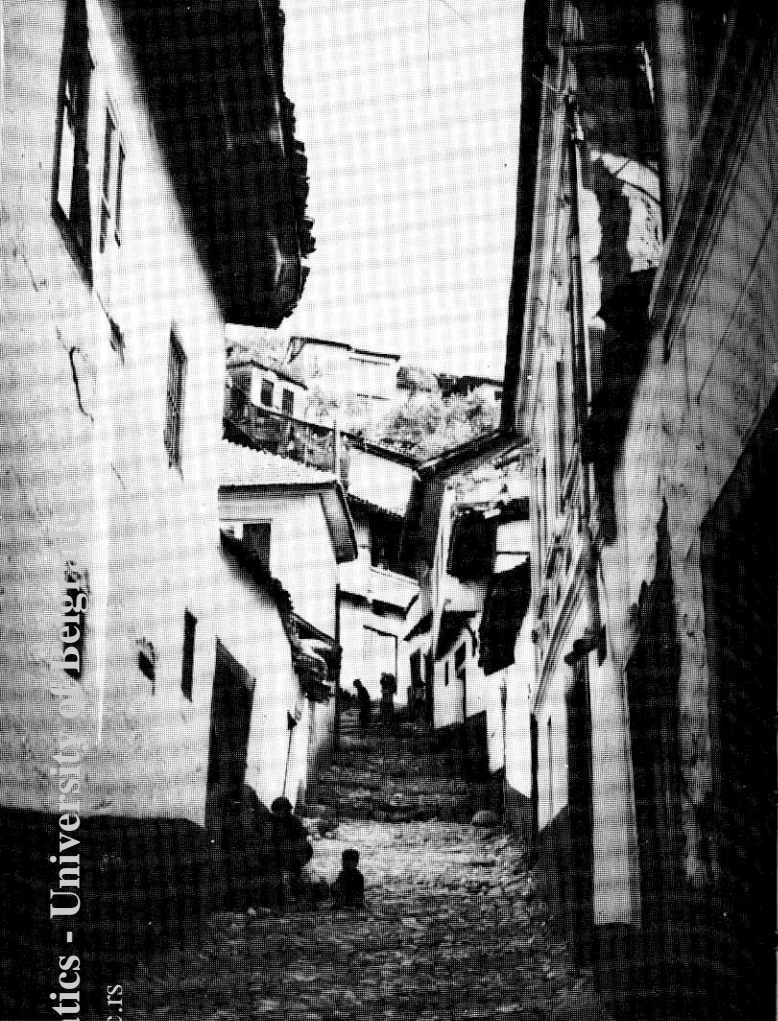
Panorama Prizrena

64

65

Detalji iz starog Prizrena

su okrenute prema baštama punim zelenila, vode i sunca. Mnogobrojne uske i krivudave ulice koje presecaju ceo grad, zatim prostrani šadrvan u centru i znatan broj očuvanih zanatskih radnji u kojima nadaleko čuveni majstori izrađuju lepe predmete od srebra i zlata, razne vezove, prizrensko platno, noževe i druge narodne rukotvorine, daju osnovni pečat istočnjačkoj fizionomiji grada.

Istorija i znamenitosti

Grad je nastao na pogodnom mestu važnog trgovačkog puta od primorja prema unutrašnjosti Balkanskog poluostrva. Za vreme vizantijske vladavine, Prizren se naziva Prizdrian.

66

Kulturni i privredni procvat doživljava od XIII veka. Najveći prosperitet postiže u XIV veku kada postaje razvijen trgovački grad. Tada je i prestonica srednjovekovne srpske države. U njemu Dubrovčani osnivaju svoj konzulat 1332. godine, a imajući koloniju u Prizrenu držali su u rukama trgovinu i carinu. Poučeno od Dubrovčana i domaće stanovništvo počinje da se bavi trgovinom i zanatstvom. Veliki ekonomski prosperitet koji je Prizren doživeo u XIV veku vidi se iz činjenice da je ovde bila kovnica novca i da su se još tada prizrenske zanatlije organizovale u esnafe. Turci su definitivno zauzeli Prizren 21. juna 1455. godine. Od tada počinje nova era u istoriji ovog grada. Pod Turcima, posle izvesnog vremena Prizren ponovo doživljava ekonomsku renesansu i postaje sedište sandžakata.

Od svih gradova na Kosovu Prizren je najviše sačuvalo arhitektonsku i urbanističku fizionomiju iz prošlosti (XVIII i XIX vek). Izbraždan mnogobrojnim potocima i presečen rekom Bistricom, izdvojen visokim zidovima u male stambene jedinice, Prizren predstavlja skladan splet starog urbanističkog ambijenta. Kuriozitet predstavljaju očuvani kulturno-istorijski spomenici iz srednjeg veka i turskog perioda.

Stariji deo grada na levoj obali Bistrice, posebno deo podignut na padinama ispod Kaljaje u amfiteatralnom obliku sa otvorenim vidikom na ostali deo grada i prostranu prizrensku ravnicu, naročito je lep. Kao i drugi gradovi orijentalnog tipa i Prizren je podeljen na čaršije i mahale. Čaršija predstavlja glavni poslovni deo grada. U njoj se nalaze trgovačke radnje, zanatske radionice, kafane, pijace i drugo. Dućani su imali čepenke na kojima je izlagana roba. Jedan deo čaršije i danas je dobro očuvan. Mnoge zanatlije nastavljaju tradicije svojih nadaleko čuvenih prizrenskih majstora, kujundžija, zlatara, papudžija, kazandžija, nožara, terzija. Njihovi proizvodi su najatraktivniji za turiste.

Posle oslobođenja grad se naglo izgrađuje i širi na desnoj obali Bistrice. Pored stambenih zgrada i drugih javnih objekata, podignuti su i objekti tekstilne i prehrambene industrije. Prizren je postao i značajan industrijski centar ovog područja.

U Prizrenu postoji veći broj značajnih kulturno-istorijskih spomenika. Među njima se po umetničkoj vrednosti ističe BOGORODICA LJEVIŠKA. Na mestu današnje crkve u X ili XI veku postojala je trobrodna bazilika vizantijskog tipa. U Milutinovo vreme ona je već bila oronula, te je on odlučio da je obnovi i da podigne lepšu crkvu. Bogorodica Ljeviška je sagrađena 1307. godine u obliku petobrodne bazilike sa upisanim krstom, sa visokim kubetom u sredini i četiri dekorativna kubeta na uglovima crkve. Na zapadnoj strani crkva ima narteks i otvoren egzonarteks iznad koga se uzdiže masivna kula zvonika. Posebnu lepotu građevini daju fasade čiju strukturu čine naizmenično redani kameni tesanici i opeke, dok su natprozornici ukrašeni keramoplastičnom dekoracijom (lončići i krstovi). Arhitektura ovog objekta je proizvod mešavine istočnog i zapadnog uticaja koja se prvenstveno ogleda u dekoraciji.

Slikarstvo u Bogorodici Ljeviškoj karakteristično je po tematici. Ono je znatno evoluiralo u odnosu na XIII vek. Plastičnost figura dovedena je do maksimuma. Kolorit je znatno svežiji. Tematika slikarstva se proširuje. Pored dvanaest praznika sad se slikaju i apokrifne priče, pesme, kalendar i drugo, dok se smanjuju formati figura.

67

Glavni arhitekta je bio protomajstor Nikola, a glavni slikar protomajstor Astrapa. Astrapinim imenom se objašnjava stilski razvoj Milutinove slikarske škole i u isto vreme pokazuje do koje je mere naše srednjovekovno slikarstvo bilo oslobođeno verskog uticaja.

Bogorodica Ljeviška služila je kao crkva do 1749. ili 1756. godine, kada je pretvorena u džamiju. Turci su je preuredili menjajući joj fizionomiju. Nad zvonikom su podigli minare, a u unutrašnjosti crkve su srušili dva stuba ispod kubeta i podigli mihrab. Najtragičniju transformaciju crkva je doživela kad su malterisane freske. Debeo sloj prekrrio je freske prethodno oštećene teslom.

Posle 1918. godine Bogorodica Ljeviška ponovo je služila kao crkva.

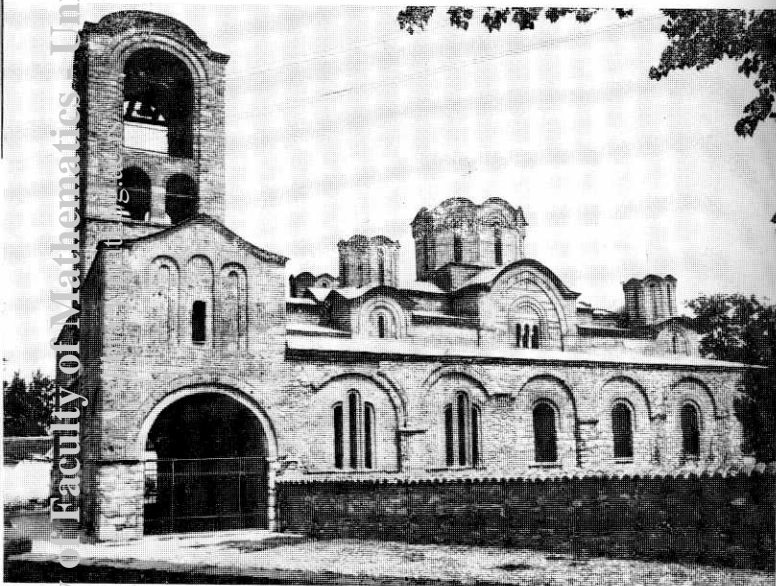
U klisuri Prizrenske Bistrice, nedaleko od Prizrena, car Dušan je između 1348. i 1352. godine sagradio manastir Svetih Arhangela. Crkva je bila sagrađena u obliku upisanog krsta. Zidovi su spolja bili zidani od tesanika i mermera u dve boje, a iznutra od opeke i lomljenog kamena. Smatra se da je ovde Dušan bio sahranjen. Posle dolaska Turaka grob je nestao. Danas je crkva u ruševinama.

Izvesni delovi mozaika i kamene plastike preneti su u muzej u Skopje, dok se kapitoli nalaze u Sinan-pašinoj džamiji u Prizrenu.

Iznad manastira Sv. Arhangela nalazio se Gornji grad ili Višegrad koji je dominirao klisurom Bistrice.

Smatra se da je jedan od najstarijih mostova u Srbiji bio most cara Dušana na Prizrenskoj Bistrici, između Prizrena i Sredske. Most je podignut polovinom XIV veka.

Prizren — manastir Bogorodica Ljeviška (XIV vek)

68

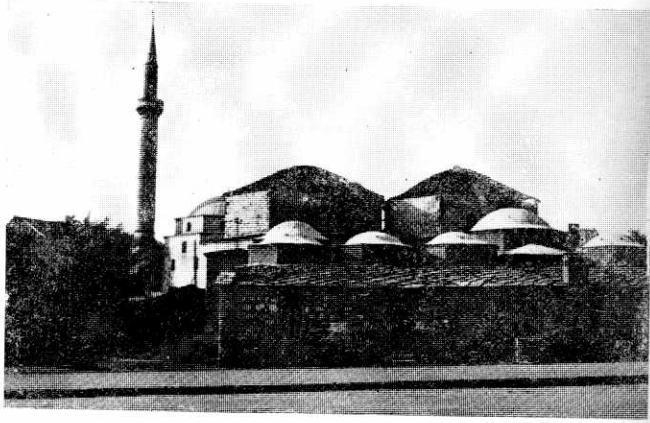
Freska iz manastira Bogorodica Ljeviška

U Prizrenu se nalazi crkva svetog Spasa sa jednim kumbetom. Ova crkva, zajedno sa crkvom svetog Đorđa u Rečenima kod Suve Reke, spada u red najčuvenijih crkava iz XIV veka. Živopis potiče takođe iz XIV veka. Pun je invencije i kolorita.

Iznad Prizrena, na brdu koje dominira Prizrenskim poljem, nalazi se prizrenski grad — Kaljaja. Utvrđenje datira iz XI veka, a građeno je zbog zaštite Prizrena od pljačkaških napada (vezivao Dubrovnik, Skadar i Solun).

Kaljaja je predstavljala pravi lavirint podzemnih hodnika. Turci su je zauzeli 1455. godine i u njoj su vekovima držali svoju posadu. Prilagodavajući je za svoje potrebe, dodali su joj niz karakterističnih detalja. Danas se Prizrenski grad uklapa u celinu gradskog ambijenta Prizrena, a putniku koji dođe u Prizren skreće pažnju svojim gorostasnim izgledom.

69

Mehmed-pašin hamam i džamija

U XVI, a naročito u XVII veku, na tlu Prizrena niču džamije, kuće, trgovačke zgrade, hamami, karavan saraji, medrese, tekije i druge građevine.

Prema istorijskim zapisima Turci (sultan Bajazit) su, odmah po zauzeću Prizrena, od javnih objekata izgradili prvo džamiju. Ona je bila sagrađena na izlazu iz Prizrena prema Đakovici. Danas ova džamija ne postoji, jer nije bila izgrađena od tvrdog materijala.

Od javnih spomenika koji se i danas nalaze u Prizrenu ističu se Sinan-pašina i Gazi Mehmed (Bajrakli) džamija, Gazi Mehmed-pašin hamam, kameni most i tekije.

Sinan-Pašina džamija prema natpisima koji se nalaze u džamiji sagrađena je od kamena 1615. godine. Podigao Sinan-paša. Po arhitekturi predstavlja raritet islamske umetnosti. Ona je čvrsta, zbijena, izdignuta uvis i vitka. Njene proporcije su besprekorno skladne. Nedostaje joj jedino priprata koja je srušena 1915. godine. Putnik uočava njenu eleganciju čim uđe u grad, jer položajem, masivnošću i vitkim minaretom natkriljuje okolni deo grada. Masivni zidovi su od lepog kamena tesanika. Ogromna kupola, koja zauzima centralni deo, harmonično je uklopljena u kvadratnu masu zgrade.

Unutrašnjost džamije dekorisana je šarama geometrijskih oblika, mrtvom prirodom, vazama, draperijama (islamska svećilišta nemaju naslikane figure), a neišarani deo zidova ukrašen je jakim svetlim bojama. Kupola je išarana ukusnom rešetom. U džamiji je smešten jedan deo predmeta i starih rukopisa na arapskom jeziku.

Bajrakli Gazi Mehmed-pašina džamija predstavlja najstariji spomenik islamske umetnosti u Prizrenu. Iznad ulaznih vrata stoji natpis iz koga se vidi da je sagrađena 1561. godine. Kao i Sinan-pašina džamija kvadratne je osnove. Zgrada ima brojne prozore. Unutrašnjost (mihrab i mimber) je od mermera.

U dvorištu džamije Mehmed-paša je sagrađio šestougao no turbe (medresa) koje je sebi namenio za grobnicu. U nje mu se i danas čuvaju vredne rukopisne knjige pisane na turskom i arapskom jeziku (Koran iz 1312. godine).

Kao veoma bogat čovek Mehmed-paša je podigao i svoj hamam u Prizrenu, koji predstavlja najlepše delo orijentalne umetnosti na Kosovu. Prema predanju izgleda da je zgradu hamama sagrađio isti majstor koji je gradio i džamiju, ali da je hamam stariji od džamije.

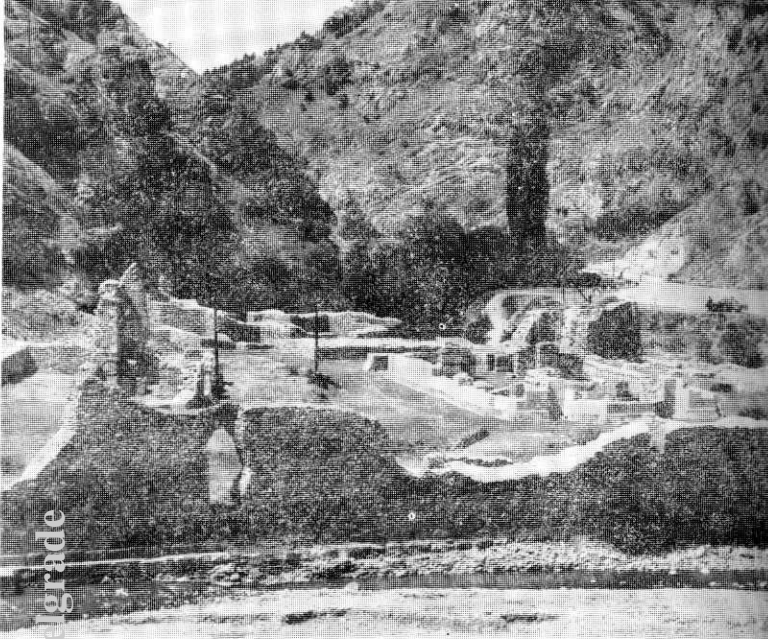
Hamam je zidan kamenim tesanicima i velikim opekama. Veoma je skladnih proporcija. Dosta je oštećen u unutrašnjosti, naročito ženski deo. Oba odeljenja imaju dve glavne prostorije i sporedna odeljenja za svlačenje i masažu. Najviši deo zasveden je velikom kupolom. Pod njom se odmaralo na kamenim sedištima. U sredini se nalazio vodoskok.

U centru grada, na desnoj obali Bistrice očuvana je kuća u kojoj je 10. juna 1878. godine osnovana Prizrenska liga. Na tada održanoj skupštini predstavnici svih krajeva naseljenih Albancima zahtevali su od turskih vlasti uspostavljanje autonomije i učenje albanskog jezika u školama. Kuća je pretvorena u muzej.

U Prizrenu postoji znatan broj tekija raznih derviških redova u kojima su obavljane specifične ritualne molitve. Neke

Srebrna vaza — rad prizrenskih majstora-filigranista

Ostaci manastira sv. Arhangela (XIV vek)

od njih su služile i za stanovanje derviškog poglavara-šeha. Najpoznatija je tekija Holvetijskog reda. Umetnička i arhitektonska vrednost tekija manje je značajna od džamija. One su danas atraktivne jedino prilikom obavljanja ritualnih molitvi-zičra, kad se derviši u transu bodu izgama ili noževima.

Odmah posle zauzeća Prizrena, početkom XVI veka, Turci su sagradili preko Bistrice kameni most koji je vezivao oba dela grada. On predstavlja tipičan javni saobraćajni objekat iz turskog perioda. Lukovi i svodovi mosta zidani su kamenim blokovima, a prostor između njih ispunjen je rečnim kamenjem. Most ima tri svoda. Iako su mu dimenzije skromne, odlikuje se lepotom tipične orijentalne arhitekture. Dostojno je ovde orijentalni ambijent bio izrazitiji, jer je na prilazima mostu postojao veliki broj malih dućana.

Okolina i izletišta

Okolina Prizrena bogata je prirodnim lepotama. Na Belom Drimu kod sela Našeca (8 km od Prizrena) gde je moguće kupanje i ribolov nalazi se najposećenije izletišta. Tu je sagrađen motel i veći broj privatnih kamp-kućica, kao i dečje odmaralište. Put koji vodi do ovog izletišta je asfaltiran, tako da je lak pristup i tranzitnim prolaznicima koji žele da predahnu od napornog puta.

Prijatni su izleti i dolinom Prizrenske Bistrice kuda vodi put za Brezovicu preko divne Duvske klisure usečene u krečnjak (33 km do Brezovice i 95 km do Skopja). Povoljni su uslovi za kupanje i ribolov. U Sredačkoj župi postoji nekoliko

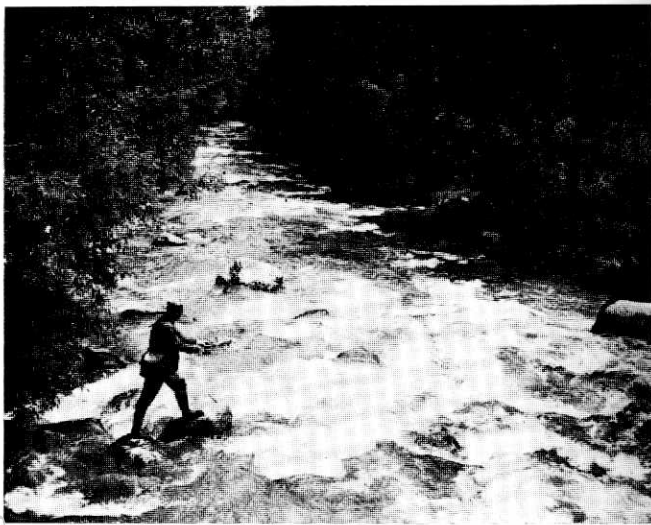
crkava sa sačuvanim fragmentima fresaka iz XVI veka. Sa Prevalca (1600 m nv.), kuda vodi put za Brezovicu, pruža se izvanredan vidik na pejzaže Sredačke župe i visoke ogranke Šare. Na Šar-planini, u okolini Prizrena postoje dva lovišta »Kodža Balkan« i »Šar« u kojima ima medveda, risova, divokoza, tetreba i druge visoke divljači. Lovište »Kodža Balkan« ima i lovačku kuću.

Između planina Koritnika, Koraba i Šare prostire se područje zvano Gora i Opolje sa centralnim naseljem Dragaš (34 km) do kojeg se može doći automobilom, drumom sa podlogom od tucanika. Ovi predeli imaju nadmorsku visinu između 1300 i 1800 metara. Poznati su kao stočarski kraj u kome se zajedno sa šarplaninskim područjem proizvodi čuveni šarplaninski sir-kačkavalj. Za posetioce su interesantna takmičenja pelivana koja se ovde održavaju za vreme svadbenih i drugih svečanosti.

Asfaltnim drumom koji vodi iz Prizrena preko Suve Reke dolazi se do Prištine, a od Štimlja preko Uroševca do Skopja. Suva Reka je malo naselje udaljeno od Prizrena 18 kilometara. Centar je vinogradarskog rejona sa modernim podrumom vina i fabrikom gumenih transportnih traka i klinastih kaiševa. U mestu je očuvana džamija stara oko 300 godina, a nedaleko od naselja nalazi se lokalitet (Široko-ilirsko naselje) iz metalnog doba. U selu Rečane (3 km) nalazi se crkva Sv. Đorđa. To je jednobrodna građevina sa kubetom i živopisom. Potiče iz druge polovine XIV veka. Ispred Prizrena u jednoj pećini,

Most cara Dušana na Bistrici (XIV vek)

Ribolov na planinskim rekama

nalazi se ispisnica Petra Koriškog u kojoj su očuvana dva sloja živopisa iz XII i XIV veka. U Suvoj Reci postoji prenočište sa 18 postelja i restoranom, kao i benzinska pumpa.

Praktične informacije

Smeštaj
i ishrana:

Hotel »Theranda«, telefon 392, ima 47 soba sa ukupno 91 ležajem, restoran sa 80, kafanu sa 150, terasu sa 550 i salu za prijeme sa 60 sedišta. Hotel ima menjačnicu i parking-prostor za oko 50 vozila. Specijaliteti kuhinje »Prizrenska tava« i »Elbasan tava«.

Hotel »Turist« ima 13 soba, sa ukupno 26 ležaja, i restoran sa 80 sedišta; specijalitet kuhinje je »Prizrenska papazjanija«.

Auto-kamp »Putnik«, telefon 372, raspolaže sa 20 kućica u kojima ima 53 ležaja; kamp-plac za 80 vozila i 80 šatora, restoran sa 45 i bašta sa oko 200 sedišta. Kamp je snabdeven toplom i hladnom vodom, tuševima, rešo-kuhinjom i perionicom. Specijalitet kuhinje je jagnje na ražnju i domaća pogača.

Ekspres restoran sa 40 sedišta, radno vreme od 5—24 časa.

Prizren ima i oko 20 ležaja u privatnim stambenim objektima.

Motel u Našecu (8 km od Prizrena), raspolaže sa 20 ležaja, restoranom, parking-prostorom i plažom na Belom Drimu.

Motel u Landovici raspolaže sa 70 ležaja.

Auto-servis: Auto-servis »Poljopromet«, telefon 598. Ima službu pomoći, radno vreme od 6—14 časova. Auto-moto društvo, telefon 255, vrši servisne usluge i službu pomoći na putevima. Radno vreme od 7—14 časova.

Benzinske pumpe: »Jugopetrol« na izlazu prema Đakovici, i »INA« na ulazu u grad iz pravca Suve Reke.

Putničke agencije: »Putnik«, telefon 500 (sa menjačnicom), radi od 7—19 časova i »Centroturist«, telefon 376 (sa menjačnicom), radi od 7—19 časova.

Bank e: Banka Kosova, telefon 72-790, ul. »17. Novembar«, radi od 7—14 časova.

Služba društvenog knjigovodstva (sa menjačnicom), telefon 561, radi od 7—14 časova.

Trgovina: Prodavnica suvenira u ulici Maršala Tita. Poznati kujundžijski i zlatarski proizvodi (lanci, dugmad, minduše, muštikle, tabakere, narukvice, prstenje itd.).

Pijačni dan je sreda. Na pijaci se mogu kupiti interesantni delovi narodne nošnje ovog kraja.

Autobuska i železnička stanica.

Bolnica: telefon 430.

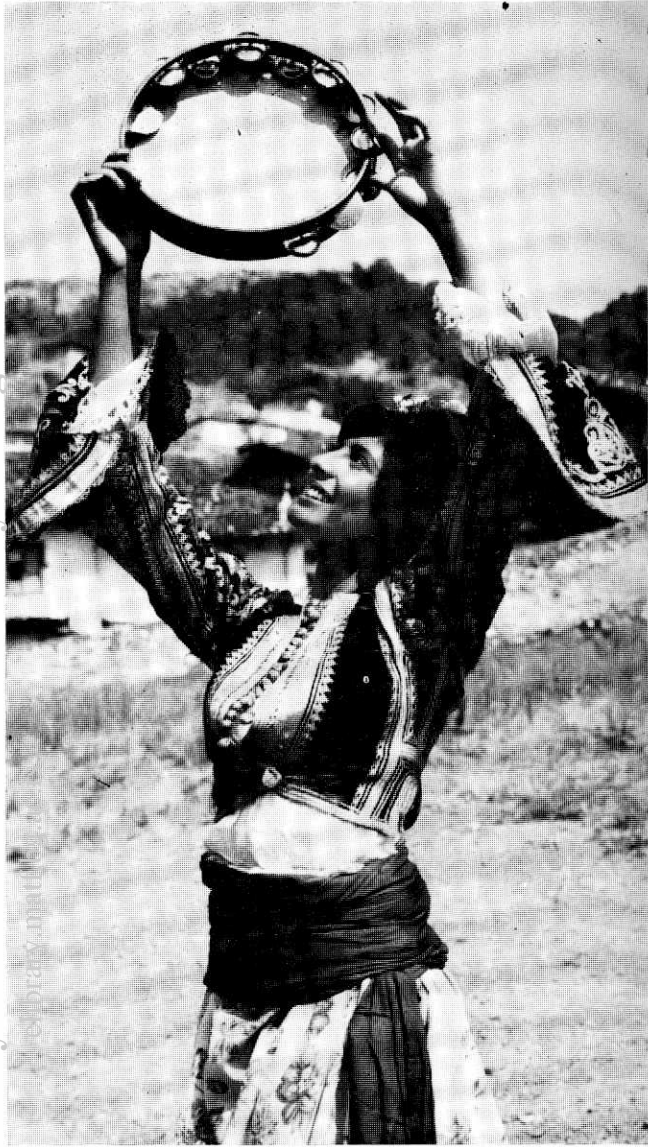
Služba hitne pomoći: telefon 04.

Pošta sa telefonom i telegrafom, radno vreme od 7—21 čas.

Turistički savez regiona Prizren.

Sedeće božanstvo iz neolita

SOCIJALISTIČKA
AUTONOMNA
POKRAJINA

KOSOVO

• TREPČA •

RUDARSKO-METALURŠKO-HEMIJSKI
KOMBINAT OLOVA I CINKA

KOSOVSKA MITROVICA
JUGOSLAVIJA

Trepča je jedno od najpoznatijih imena među proizvođačima olova i cinka. Činjenica da Jugoslavija zauzima šesto mesto u proizvodnji olova u svetu, a da Trepča proizvodi devet desetina celokupne jugoslovenske proizvodnje, to ubedljivo potvrđuje.

Proizvodnja u Trepči obavlja se već četiri decenije i za to vreme preduzeće je steklo veliki ugled u svetskim poslovnim krugovima. Naravno u poslednje vreme Trepča je doživela velike promene, koje su omogućile da od proizvođača obojenih metala, uglavnom olova, srebra, bizmuta i cink-koncentrata preraste u veliki rudarsko-hemijski i metalurški kombinat.

Prvi korak u tom pravcu bila je integracija sa rudnicima olova i cinka «Kopaonik» iz Leška, «Lece» kod Leskovca, «Rudnik» kod Čornjeg Milanovca i «Ajvalija-Kišnica» kod Prištine. Na taj način, uključujući tu i rudnik «Trepča» kod Starog Trga, stvorena je snažna sirovinaska baza za razvoj obojene metalurgije i hemijske industrije. Trebalo bi mnogo prostora da bi se opisali uspesi zabeleženi u poslednjih nekoliko godina. Ilustracije radi, treba navesti da Kombinatan danas ima u svom sastavu topionicu olova sa rafinerijom, elektrolizu cinka, fabriku superfosfata i sumporne kiseline dve fabrike akumulatora, od kojih je jedna završena 1967. godine i proizvodi suvo-šaržirane akumulatora po licenci zapadnonemačke firme «Varta». Ovim treba dodati i veći broj rudnika sa flotacijama koji se nalaze u raznim krajevima zemlje.

Trepča se nalazi u stalnom usponu i sada se radi na rekonstrukciji postojećih i izgradnji novih rudnika i flotacija, kao i na modernizaciji proizvodnje.

Lista njenih proizvoda je veoma široka. Evo nekih: rafinisano olovo i olovne legure; elektrolitni cink i cinkove legure; srebro; zlato; bizmut; kadmium; cink hlorid; piritni koncentrat; superfosfat u prahu i granulama; sumporna kiselina; suvošaržirani olovni akumulatori; klasični akumulatori.

Ovome treba dodati i druge sporedne proizvode.

Po želji kupca Trepča proizvodi sledeće legure olova: ležajne legure; legure sa srebrom; legure za lemljenje; legure za grafiku; tvrdo olovo za kablove; olovo za hemijske uređaje; tvrdo olovo za akumulatora; razne druge legure.

Takođe se, po nalogu kupca, mogu proizvesti sve vrste legura od cinka.

Akumulatori su najmlađi proizvod Kombinata. Oni se u fabrici u Somboru proizvode po klasičnom postupku, dok fabrika u Kosovskoj Mitrovici proizvodi suvošaržirane akumulatora od 6 do 12 volti za sve tipove motornih vozila.

Pored starterskih proizvoda se i cevasti akumulatori koji se ugrađuju u viljuškare, auto-kare, rudarske i industrijske lokomotive i drugu opremu uređaje.

Telegram: »Trepča« Kosovska Mitrovica — Telex YU 18126

Telefoni: centrala 86-102, 86-142, komercijalni direktor 86-107, prodaja 86-015

RUDARSKO-ENERGETSKO
HEMIJSKI KOMBINAT

• KOSOVO •

OBILIĆ — PRIŠTINA

Telefoni: generalni direktor	22-382
komercijalni direktor	23-806
prodajni sektor	22-648
propaganda	22-382

Telegram: KOSOVO — Obilić
Telex: 18125

Godina 1962. predstavlja početak jedne velike bitke na Kosovu — za milione tona uglja, za stotine miliona, za milijarde kilovat časova električne energije, za dobijanje raznovrsnih hemijskih proizvoda od kosovskog lignita. Dobro Selo kraj Prištine, ustupilo je mesto površinskom otkopu od milion tona uglja godišnje, čijim se proširenjem kapacitet povećava na 3,6 miliona tona. Izgrađena je velika separacija. Skoro istovremeno počela je i proizvodnja električne energije u termoelektrani »Kosovo« od 65 MW. Ona je, nešto kasnije, dobila svog dvostruko jačeg bliznaka-termoelektranu od 125 MW sa godišnjom proizvodnjom od 850.000 kvh, a zatim termoelektranu »Kosovo 3« sa trostruko jačom instalisanom snagom — 200 MW. Privodi se kraju i izgradnja isto takve elektrane »Kosovo 4«, a priprema se podizanje i pete. Time će se završiti podizanje sistema elektrane »Malo Kosovo« od 800 MW sa godišnjom proizvodnjom od 5 milijardi kvh električne energije, odnosno onoliko koliko će se proizvoditi u jugoslovenskom delu hidroelektrane Đerdap.

Privodi se kraju i otvaranje novog površinskog kopa Belačevac — Grabovac, kapaciteta 5,5 miliona tona godišnje, zatim još jedne sušare kapaciteta 610.000 tona uglja sa prosečno 4.000 kilokalorija, koja već zamenjuje uvozni koks u novoj železari Skopje, kao i gasifikacija uglja. U gasifikaciji će se za potrebe skopske železare i druge industrijske objekte proizvoditi 500 miliona kubika gasa. Ovo gorivo je bogato vodonikom, koji će zajedno sa azotom izdvojenim iz vazduha, predstavljati sirovinu za proizvodnju amonijaka i azotne kiseline u fabrici azotnih đubriva u Obiliću kapaciteta 360.000 tona, čija se izgradnja ubrzano odvija. Preduzimaju se mere da se korišćenjem savremenih dostignuća od kosovskog lignita, čije rezerve iznose na Kosovu 6,5 a u Metohiji 4 milijarde tona (debljina slojeva iznosi 40—90 metara, a odnos uglja i jalovine u proseku 1 : 1) dobije što je moguće veći broj proizvoda, posebno hemijskih. Predviđa se da se izgradi i postrjećenje za proizvodnju karolaktama-sirovine za fabrike perlona.

U Kombinatu je uvedena potpuno savremena mehanizacija. Na površinskim otkopima, na primer, rade veliki rotacioni bageri, prave pokretne fabrike i beskonačne gumene trake za transport uglja od ležišta do separacije, a jalovine do odlagališta.

Po proizvodnji lignita, sušenog uglja i električne energije, kombinat »Kosovo« se uvrstio u red najvećih proizvođača u zemlji.

Ovaj Kombinatan proizvodi i znatne količine boksita, u rudniku Grebnik u Metohiji. Vrše se pripreme za proizvodnju nikla, Magura — kod Goleša. Ova sirovina sadrži i neke retke metale te je veoma tražena na inostranim tržištima.

KOSOVO — — — — — — — — — —	5
Kulturno-istorijski spomenici Kosova — — — — —	6
Prirodne zanimljivosti Kosova — — — — —	8
Klimatski uslovi — — — — —	10
Reke i jezera — — — — —	11
Lovne mogućnosti — — — — —	11
I ITINERER — — — — — — — — — —	13
KOSOVSKA MITROVICA — — — — — — — — — —	13
Istorija i znamenitosti — — — — —	15
Okolina i izletišta — — — — —	16
Praktične informacije — — — — —	19
VUČITRN — — — — — — — — — —	21
PRIŠTINA — — — — — — — — — —	23
Istorija i znamenitosti — — — — —	23
Okolina i izletišta — — — — —	30
Praktične informacije — — — — —	35
UROŠEVAC — — — — — — — — — —	36
ODVOJAK: UROŠEVAC — GNJILANE — BUJANOVAC —	37
GNJILANE — — — — — — — — — —	37
Okolina i izletišta — — — — —	37
Praktične informacije — — — — —	38
ODVOJAK: UROŠEVAC — BREZOVICA — SKOPJE — —	39
II ITINERER — — — — — — — — — —	43
PEĆ — — — — — — — — — —	43
Istorija i znamenitosti — — — — —	44
Okolina i izletišta — — — — —	50
Praktične informacije — — — — —	53
DEČANI — — — — — — — — — —	56
ĐAKOVICA — — — — — — — — — —	60
Praktične informacije — — — — —	61
PRIZREN — — — — — — — — — —	64
Istorija i znamenitosti — — — — —	66
Okolina i izletišta — — — — —	72
Praktične informacije — — — — —	74
OGLASNI DEO — — — — — — — — — —	79

Oslobodeno Osnovnog i posebnog Republičkog poreza na promet na osnovu mišljenja Republičkog sekretarijata za kulturu SR Srbije broj 413-109/73-02 od 7. februara 1973. godine.